

Tiboti tin Yeesu
lēē ki dākā
Yoowaneesee

Tibokilkaal

Yoowaneesi un ηmān Unimbōti nyɔɔbundi poon gbɔnlɔŋkikaakuee sòon tiboti tin jíti jíti Yeesu Kriisitoo lēē ki dākā-uee pu (1.1-2). U máafi tin u ká ηyunti ηun Circir Fam dómín u-nee (1.10). ηyunti ηun u bíi ηmà u-gbɔŋku neeyee, u nìn bí kitimbilii kin nnyim mántii tú bi yíi yii Patimoosee ní. Kitimbilii gbanti bí Asii tiŋki ηwiín jeetilaŋki pú ní, (kitimbilii gbanti bí Tuurkii tiŋkin díñ). U nìn sòon Tibɔmɔntiil ní bi cúú-u ki cūnni niin kuyuru (1.9). ηyunti gbantee, Room yab gɔmina-kpaarwu nìn bíi sàantí Kriisitoo yab. Yoowaneesi nìn ηmān tigbɔn ki tīi Asiiwaai Kriisitoo nikitij aluli ní.

Bi yaa nìn bíi sàantí Kriisitoo yabee, an nìn sá yii bi nín nìn fōo Yeesu Kriisitoo ki kíf yii ún baba di sá bi-Dindaanee pu. Agiñ yuntijū gbanti poon ní Yoowaneesi ηmān kugbɔŋu nee kí tīi bi-fookiiu nì bi-mákal mpɔn. Kugbɔŋu nee jaŋkpaandi sòon aleedaka ηin Yoowaneesi kée pu ní. Tidaandi nì tibɔŋmantikaal ní u dūu sòon ηi-pu, ní fookiidambi bin mántiñ Dipooŋkpikilee ηūn kí gbīl taapu sɔkɔmii, ama ní ki sá maamaaci bōti ki tīi bin kíñee. Aleedaka ηin bōti Yoowaneesi sòonee nyán ηi-ba ηi-ba, ama ní ηi-kɔkɔ sòon tibɔbaantiil pu. Binib nín gbīl aleedaka gbanti taapu puee nyán u-ba u-ba tikpil. Tiboti tin pu kugbɔŋuee tɔkɔee cánti tiŋan: min kamaa ipɔŋkpiti dá láá jíñ dinyandee, Yeesu Kriisitoo un baba sá ti-Dindaanee làá dāá já kí fōo dijajil diluŋkikaal kí tīi Unimbōti nì u-yab.

Yoowaneesi péé péé ki lēē u-ba ki dākā yii u sá Kriisitoo un fikitèe tuuŋŋu (1.1-8).

- Dijampeepeekaal poonee, Yoowaneesi sòon an nín dī pu u ká dileedakapeekaalee. Dileedakal gbanti poonee, Yeesu tīi-u ditundi ú ηmà tigbɔn kí tīi Kriisitoo nikitij aluli ηin bí Asiiwaayee (1.9–3.22).
- Míñ boonee ní an yōon Yoowaneesi ki cáa jɔnti yilpu, laakin u ká yilpu wannaŋkaati tin bí ki jáam Unimbōti nì Yeesu Kriisitooyee (ayil 4–5), kugbɔŋu nì tiwamboobikaal tiluli (6.1–8.1), akantán aluli (8.2–11.9), kupeebiliŋŋu nì ipeel ili bōti (12.1–13.18), Dipibil nì binib 144,000 bin u dée, ibɔsoon in bōti ituun sòonee (14.1-20), nsambiyaamu mululi mun poon Unimbōti ηuul kēe (15.1–16.21), Babiloon nàantam nì bi nín làá já kí pɔkɔiñ upeel nì

inyimɔn bɔnaatiliu nì sitaan puee (17.1–20.10). U tí ηmān ki sòon kutagbɔmpɔŋu nì kitimpɔŋu nì Jeerusaleempɔɔn un u kée (21.1–22.5). Kí kúntí kugbɔŋu neeyee, Yoowaneesi sòon tiboti ki kpáafi báa ηma. U gíti sòon dipoondi din Yeesu un fikitì ditaŋkpiilinee līi-tee yii: «M dōon kɔŋkɔnnee» (22.6-21).

Bin kàan kugbɔŋu nee díñee làá gbīl kugbɔŋu nee taapu mmɔntiim ηyunti ηun ní baa nyàab kí béé nnaabukpaan ηun dōonee taapu nyíki nyikee. Yoowaneesi landɔkɔŋu kaa sá ú fàan bin làá kàan kugbɔŋu neeyee, ama kí tīi-bi kunyannyaau iyunti in pɔyee poon ní. Dileedakal gbɔŋku leedakaŋ sá kí yànti bí béé Kriisitoo tundi nì u-fikititam nín cáa kudapɔɔu pu ki tīi u-yab kɔŋkɔnnee nì iyunti in bí ki dōonee puee ní.

Tiboti tin Yoowaneesi wálee

1 ¹Yeesu Kriisitoo nín lēē tiboti tin ki dākā Yoowaneesee sèé. Unimbōti di bí yii ú lēē tin bí ki làá ηá kɔŋkɔnneeyee kí dākā u-tɔntɔnliibi, ní Kriisitoo túnni u-tuuŋŋu dómín ki tükü u-tɔntɔnliu Yoowaneesi tiboti tin u lēē ki dākā-uee kɔkɔ taapu. ²Yoowaneesi di ηmān Unimbōti nín sòon puee nì ibaamɔn in Yeesu Kriisitoo lēē ki dākā-uee, nì tin kɔkɔ u kée. ³Unimbōti í yànti án nìn mɔñ un di kàan tiboti tin Unimbōti tīiñ an ká kugbɔŋu nee poonee, kí nìn mɔñ un di pílifí-ti ki ηáan tì nín lī puee. Kun puee an nín lī yii tin kɔkɔ làá dāá jítee, ηyunti tóobiñ án ηá míñ.

**Yoowaneesi bíi jáam
 Kriisitoo nikitij alulee**

⁴An sá man Yoowaneesi di ηmān kugbɔŋu nee ki tīi Kriisitoo nikitij aluli ηin bí Asii tiŋkinee.

Unimbōti un bí, ki nìn péé bí dooooyee ki làá dāá dāañee^a í ηá-ni

tiŋan kí tīi-ni ηgbansɔŋfi nì ηfam miluli min bí u-beejal nimbiinee. ⁵Yeesu Kriisitoo un sòon ibaamɔn, ki sá Ujipɔŋkpil, ki sá upeepeekaa un Unimbōti fikitì ditaŋkpiilinee, ki sá duulinya bōtiibi kpiliuee í tīi-ni tīn kɔkɔ.

Úñ di néén-ti ní ki nyánti u-fatikuu ki kpī ki fī-ti ti-kpiti poon. ⁶Úñ di kóon-ti ki kpáfi u-Beelin ní ki dū-ti ki ηá u-Baa Unimbōti saraŋaliibi. Úñ Yeesu Kriisitoo di yì tinyool nì mpɔn kí nìn péé cáa cá jaanjaan! Ameeni.

⁷Kpèèmaan, u làá dāá dāañ atagban mánti ki tú-u. Báa ηma làá dāá ká-u, ki kpáan bin nìn sāa ki cíl u-takakalee. Míñ ní duulinya timbuŋŋi kɔkɔ làá dāá sō kí yāliŋki u-dāantam gbanti pu. Tiŋman, án ηá míñ!

⁸Ti-Dindaan Unimbōti Mpɔŋkɔdaan, un bí, ki nìn péé bí dooooyee ki làá dāá dāañee bí yii: «Man di sá Alfa nì Oomeega, upeepeekaa nì ujoolkaa.»

^a 1.4 un bí... dāañee: dūú ηmánti nì Disa 3.14.

Kriisitoo lēē tibōti ki dākā Yoowaneesi

⁹An sá man Yoowaneesi ni-nabiki, ni nì un kpáfì ki jìh̄n̄ Yeesu pu falaa nì kimōtìi u-Beel puee. M nìn bí Patimoosi tiŋki kin dimōl mǎnti ki túee ni ní. Kun pu bi nìn cáá-mi ki cūnni niinee di sá m sòh̄n̄ Unimbōti bōti ki lēekì Yeesu pu seera. ¹⁰An nìn sá Kōōsil dal, ní Unimbōti Fam dōmín m-ni. Niinee ní m gbíl m-boon nneen ŋubō sòh̄n̄ ki pōō kpaŋkpam kii dikantánde, ¹¹yii: «Á ŋmà tin a wāl̄ nee kí ŋá kugbōŋun kí tī Kriisitoo nikitij aluli ŋin yiŋŋi m làá yíín̄ nee: Efeesi nikitil nì Simiirni nikitil nì Peergaam nikitil nì Tiyatiir nikitil nì Saardi nikitil nì Fiiladeelfi nikitil nì Lawoodiisee nikitil.»

¹²M fātì kí kpèè yii ŋma di sòh̄n̄ m-boonee, m kpēēyee kí ká fitilab tókōŋkaati tiluli yú kí sá sindaariya. ¹³Ní m ká ubō náan̄ nì unil kí yú fitilab tókōŋkaati tin sá sindaariyee kansikin, kí pēē dibōkutifōkōl dība ní kí cúú sindaariya dambalau u-bindi. ¹⁴Ní u-yikpiti pīh̄n̄ kánŋkaŋ kii gulfee, ní u-nimbiliŋ ŋmōd̄ laka laka kii ŋŋmee. ¹⁵Ní u-taani jìl pàlpal kii tasa ní bi fíntèe, ní u-neen bí kii mbuŋkpaan nín wòh̄n̄ puee. ¹⁶Ní u ŋúb̄ u-ŋaŋgiilin iŋmalbijaa iluli, ní kitàataajiki kin jītí ajan liitilee nyēē u-nyōkōn, ní u-nimbiin jìl kii ŋwiín̄ yaa bíitì kí píl̄ ŋu nín jìliŋkī puee. ¹⁷M nín ká mimmee ní m lítì kí kín̄ kí dō u-taani taapu kii m kpīyee, ní u dū u-ŋaŋgiil kí páan̄ m-pu ní kí bí-mi yii: «Taa

fāŋkì! Man di sá upeepeekaa ní kí sá ujoorkaa^b. ¹⁸Man di sá un bí dimaŋfalinee. M nìn kpī, ama kōŋkōnnee m kīh̄n̄ kí bí dimaŋfalin kí nīn cá jaanjaan. Man di ŋúb̄ ŋkúm̄ nì ditaŋkpiil pōŋŋu. ¹⁹An puee á ŋmà tin a ká nee, nì tin bí kí jītí nee nì tin bí boon kí ddoŋee. ²⁰Iŋmalbijaa iluli in a ká m ŋúb̄ m-ŋaŋgiilinee, nì fitilab tókōŋkaati tiluli tin sá sindaariya a ká kaa nyí an nín sá puee, taapu sèé: iŋmalbijaa ilulee di sá Kriisitoo nikitij alulee tuuŋyi, ní fitilab tókōŋkaati tilulee sá Kriisitoo nikitij alulee.»

Tibōti tin Yeesu sòh̄n̄ Efeesi nikitil puee

2 ¹«Á ŋmà kugbōŋu kí tī m-nikitil din bí Efeesee tuuŋŋu yii: «Un ŋúb̄ iŋmalbijaa iluli u-ŋaŋgiilin kí cōm̄ fitilab tókōŋkaati tiluli tin sá sindaariyee kansikinee di lí yii: ²M nyí a-tuuŋŋi ŋin a túnee kōkō pu, m nyí falaa un jín̄-see, kí nyí a-pōōntam. M nyí a-pu yii aa là binikpitib bōti. A cōŋkì kí bēē bin bí yii bí sá Yeesu kpambaliŋ, kin kaa sée, ní kí biitì binyimōndambi pu. ³A cáá dipōōndi, kí jín̄ falaa m-pu kaa yōtì a-wunti. ⁴Ama tiba ní m cáá kí wòh̄n̄-si, di sá yii a nín nìn néen̄-mi ŋkilkamin puee, a dūu fá, aa ti néen̄-mi mín̄. ⁵An puee á téetí laakin ní a lítèe. Á kpántí a-bimbim, kí fātí nīn tūh̄n̄ atummōnti ŋin a nìn tūhee. A yaa yīyee, m làá dāan̄ a-cee ní kí yòh̄n̄ a-fitilau nì u-tókōŋkaati ti-paŋŋu. ⁶Ama nì mín̄ kōkōee, a cáá tiba tì ŋān̄. Tíh̄ di sá a nín ná

atuun ŋin Niikoolaati yab tūhee, kii ma mun nín ná-ŋi puee.

⁷«Un yaa cáá ditafalee n̄ pīlifi Circir Fam nín bí sòh̄n̄ nì Kriisitoo nikitij puee.

«Un yaa ján̄ kí jínee, m làá tī-u dimaŋfal subu bun yú Unimbōti kpaabunee bil ú ŋmō^c.»

Tibōti tin Yeesu sòh̄n̄ Simiirni nikitil puee

⁸«Á ŋmà kugbōŋu kí tī m-nikitil din bí Simiirnee tuuŋŋu yii:

«Un sá upeepeekaa kí sá uluŋki-kaayee, man un nìn kpī kí fikitèe di lí yii: ⁹M nyí a-falaaun nì a-sool, ama nì mín̄ kōkōee, a sá ugaaja ní. M nyí bin kúŋf̄ a-boon kí yī bi-ba yii Juuda yab kin kaa sée. An nibee sá Sitaan nikitil ní. ¹⁰Á taa fāŋkì falaa un dō kí cí-si a làá jēe pu. Di sá yii Sitaan làá cōŋkì-ni kí yànti bí cūti ni-kansikin biba kí tō sarka, ní ní dāá jī falaa iwiin saalaa. Nín̄ yú deedeē áli a-kúm̄ dal, ní m̄ dāá tī-si dijajil beefuuliiki, an dākà yii dimaŋfal din kaa kúntée.

¹¹«Un yaa cáá ditafalee n̄ pīlifi Unimbōti Fam nín sòh̄n̄ nì Kriisitoo nikitij puee.

«Un yaa ján̄ kí jínee, ŋkúnliitiim kaa dāa gíti gbēetī udaan.»

Tibōti tin Yeesu sòh̄n̄ Peergaam nikitil puee

¹²«Ŋmà kí tī m-nikitil din bí Peergamee tuuŋŋu yii:

«Un ŋúb̄ kitàataajiki kin jītí ajan liitilee bí yii: ¹³M nyí yii kitiŋ kin

poon Sitaan jín̄ dibeelee ní a kòd. Ama ní a ŋúb̄ m-bōti deedeē kaa páati a-fookiiu m-pu. A gbinti kí ŋúb̄ an píkì kí kpáan̄ ŋyunti ŋun bi nìn kūu m-tōntōmmōntiu Antiipa ni-tiŋki kin sá Sitaan kōŋkoŋŋuee nee. ¹⁴Ama nì mín̄ kōkōee, m làá wòh̄n̄-si tiba pu. Di sá binib biba bí a-cee kí ŋāan̄ kii Balaam nín nìn sáŋkì Balaaki ú ŋmàtiŋ Isirayeel biyaamu bí ŋmō tiwaatootinan kí ŋá tilaakpaal kí lítì ikpitinee^d. ¹⁵Mín̄ ní si mun a-ba cáá binib bin tūh̄n̄ atuŋkpiti kii Niikoolaati yabee. ¹⁶An puee á kpántí a-bimbim. A yaa yī, m làá dāan̄ kí dū m-nyōbundi din sá kitàataajikee kí já nì an nibee kōŋkōnnee.

¹⁷«Un yaa cáá ditafalee n̄ pīlifi Unimbōti Fam nín bí sòh̄n̄ nì Kriisitoo nikitij puee.

«Un yaa ján̄ kí jínee, m làá tī-u maana un bí dibalinee, nì ditaŋkpa-pindi din pu bi ŋmān̄ diyimpondi^{ee} diba din báa ubō kaa nyée, see un fōō ditaŋkpalee.»

Tibōti tin Yeesu sòh̄n̄ Tiyatiir nikitil puee

¹⁸«Ŋmà kugbōŋu kí tī m-nikitil din bí Tiyatiiree tuuŋŋu yii:

«Unimbōti Jipōōn un nimbiliŋ ŋmōd̄ laka laka kii ŋŋmi, u-taani jìl pàlpal kii tasa ní bi fíntèe di lí yii: ¹⁹M nyí tin kōkō a ŋāanee, m ká dineendi din a cááyee, nì a-fookiiu, nì a nín tūh̄n̄ atuun ŋin kí tūtūh̄n̄ binibee nì dipōōndi din a cááyee. M ká yii atummōnti ŋin a

^c 2.7 Kpèè Diny 2.8-9, Dilee 22.2.

^d 2.14 Kpèè Dikà 31.16 nì 25.1-2, - Balaam nì Balaaki: kpèè Dikà 22-24.

^{ee} 2.17 Kpèè Disa 16.14-15,33-34, Yees 62.2, 65.15.

^b 1.17 B. 13-15: kpèè Dani 7.13, 10.5. - 16-17: kpèè Yees 49.2, Eebru 4.12, Yees 44.6, 48.12.

bí tūn kəŋkəŋnee jítiñ apeepeekaa.
²⁰Ama nì míñ kəkəee, m làá wòòn-si tiba pu, di sá a yánti unimpu Jeesebeel^f un yí u-ba yii u sá Unimbəti bənaatiliuee cáá u-dàka-tam ki kíí m-təntənlíibi yii bi yaa gáaŋ tilaakpaalee, an kaa cáá tiba, ki yánti bi ŋmòd tiwaatootinan.
²¹M pú-u nyunti ú bàà kpánti u-ba kí fá u-bimbikpitim ní u yí. ²²An puee m làá yánti ú líti iween pu kí jī falaa ki kpáaŋ u nì bin pēē kinyəkə ki gáaŋ tilaakpaalee. Asee bi yaa kpánti bi-ba ki fá bi-bimbikpitim baba. ²³M làá fáá kí kpò u-yab bin nóó-uee ní m-nikitij kəkə nì béé yii man di sá un nyí binib landəkoi nì bi-lətamee. M làá dāá pà báá ŋma tuuŋŋi paati níŋ.

²⁴«Ama nimbi bin kíñ Tiyatiir nikitil kansikin kaa bí bi-tuŋkpitij gbanti poon, kaa bífi kun bíñ yí yii Sitaan bəti tin bí dibalin ki nyòdye, nimbee, maa péé cáá tiba kí lì ni-pu.
²⁵Ama tin baba m làá lèe di sá ní nīn gúb tin nì cááyee gbīŋgbim áli m dāá gítiñ.

²⁶«Un di yaa jáñ ki jíñ ki gbínti ki níki ki gáaŋ min fáati-mee ki tin káti-kuee, m làá yánti ú jī dibeel atimbun pu. ²⁷Mpəŋ ŋun m làá tīi udaan ú dūú kpàà-bee dāa pōō kii tikútee ní. U dāa ŋūñ kí dūú wī binib səkəmi kii atansambilee.
²⁸Míñ ní mama m-ba fōō mpəŋ gbanti m-Baa cee. Ní m dāá tīi un jáñ ki jíñee utaafaŋmalbijag^b.

^f 2.20 Jeesebeel: kpèè 1 Bib 16.31, 19.1-2, 2 Bib 9.22,30.

^g 2.23 Kpèè Ilan 7.10, 62.13, Yeer 17.10.

^{gb} 2.28 Kpèè Ilan 2.8-9, dūú ŋmànti nì Dikà 24.17, Dilee 22.16.

ⁱ 3.3 Dūú ŋmànti nì Maat 24.43-44, Luuki 12.39-40, 1 Teesa 5.2, 2 Peet 3.10.

^j 3.5 dimaŋfal gbəŋku: dūú ŋmànti nì Fiil 4.3. - m làá dāá lì...: dūú ŋmànti nì Maat 10.32, Luuki 12.8.

²⁹«Un yaa cáá ditafalee nì pīlifi Unimbəti Fam nín sòòn nì Kriisitoo nikitij puee.»

Tibəti tin Yeesu sòòn Saardi nikitil puee

3 ¹«Ŋmà kugbəŋu kí tī m-nikitil din bí Saardee tuuŋŋu yii:

«Un cáá Unimbəti Fam miluli nì ŋmalbijaa ilulee di bí-u yii: M nyí a-tuuŋŋi, ki nyí yii a-yindi yíki yilpu. Bi nyí a-pu yii a sá dinikitil din cáá dimaŋfalee, ama ní a kpī. ²Fintí kí tíkiñ tin dáá bí a-ni kaa kpī ama ki làá kpúee, kun puee maa ká a-tumməntij aba m-Nimbətiu cee. ³Á téetí bi nín nīn dākā-si Unimbəti bəti a fōō-ti ki kíí puee. Á nīn gbínti ki gúb-ti kí kpánti a-ba. A yaa kaa fintèe, m làá dāaŋ nyunti ŋun saa nyí yii m làá dāaŋee ní kí túuñ-si kii unaayuu nín tūuntí unil pueeⁱ. ⁴Ama nì míñ kəkəee, biba bí Saardi nikitil kansikin kaa gá ikpiti bi-bəkutij pīñ. Binib gbanti dāa pēē abəkutipiin kəŋkaŋ ní man nì bi nīn táá ki còom, kun puee bi máaŋ míñ.

⁵«Míñ ní un yaa jáñ ki jíñee dāa pèentí abəkutipiin kəŋkaŋ. Maa làá dāá kpiti udaan yindi dimaŋfal gbəŋku^j poon, ama m làá dāá lì m-Baa nì u-tuuŋŋi kəkə nimbiin yii man di yì-u.

⁶«Un yaa cáá ditafalee nì pīlifi Unimbəti Fam nín bí ki sòòn nì Kriisitoo nikitij puee.»

Tibəti tin Yeesu sòòn Fiiladeelfii nikitil puee

⁷«Ŋmà kugbəŋu kí tī m-nikitil din bí Fiiladeelfiye tuuŋŋu yii:

«Un sá circir ki sá ubaamənee, un di gúb Daafiidi saafiiu ki yaa pīiti, ubə kaa ŋūñ kí dūú pīñ, ki yaa tí dūu pīñ, ubə kaa ŋūñ kí pīitēe, ⁸di bí-u yii: M nyí atuun ŋin kəkə a túñee. M pīiti kipunyəkə ki wāaŋ a-nimbiin, ní ubə kaa ŋūñ kí dūú pīñ. Kun puee m nyí a-pəŋŋu kaa náaŋ, ama a gúñ ki gúb m-bəti, kaa dū-mi ki fá. ⁹Á kpèè tin m làá gá kí tī-see: Binib bin kpáfi ki sá Sitaan yab ki móntí yii bi sá Juuda yab kin kaa sée, m làá dū-bi kí gá a-ŋaan. M làá yánti bí dāá gbāaŋ a-taŋŋi taapu ní kí béé yii m néen-si^k. ¹⁰Kun puee a nín pəŋŋ ki gúb m-bətee, ma mun làá gúb-si nyunti ŋun dinimbinaamandi làá dāá jēetí duulinya nib kəkə pu kí cəŋki-bee. ¹¹M dōon kəŋkəŋnee. Á gúb tin a cááyee gbīŋgbim ubə n taa fōō a-cee kibeeuulii kin bi tū bin jáñ ki jíñee.

¹²«Un yaa jáñ ki jíñee, m làá dū-u kí kpánti m-Nimbətiu diiku jaantalkuu ní ú báaŋ kí nīn kíñ ki bí niin kí taa ti nyā, ní m dāá dū m-Nimbətiu yindi nì m-Nimbətiu tiŋki, Jeerusaleempəŋ un nyánni yilpu m-Nimbətiu ceeyee yindi nì man yimpəndi kí ŋmà udaan pu^{kp}.

¹³«Un yaa cáá ditafalee nì pīlifi Unimbəti Fam nín bí ki sòòn nì Kriisitoo nikitij puee.»

^k 3.9 Dūú ŋmànti nì Yees 49.23, 60.14, 43.4.

^{kp} 3.12 Dūú ŋmànti nì Yees 62.2.

^l 3.19 Dūú ŋmànti nì Alaŋ 3.12, Eebru 12.6.

Tibəti tin Yeesu sòòn Lawoodiisee nikitil puee

¹⁴«Ŋmà kugbəŋu kí tī m-nikitil din bí Lawoodiiseeyee tuuŋŋu yii:

«Un bi yí Ameeni u sá un lèeki seera deede nì ibaaməŋ, ki sá Unimbəti wannaŋkaati kəkə nyeelee, ¹⁵di bí-u yii: M nyí atuun ŋin a túñee kəkə. Aa sòmāaa, kaa tūñ mun. A yaa là kí nīn sòmāaa, á nīn sòm. A yaa là kí nīn tí tūñmaaa, á nīn tūñ. ¹⁶Kii a nín bí gbimmm kaa sòmāaa, kaa tūñ muee, m làá wūliŋki-si kí fá. ¹⁷Di sá a lì yii sii sá ugaaja ní. A-gaajati tin a ká nee puee, aa ti là tiba nì tiba. Di sá kun pu a lì mimmee di sá yii aa nyí yii a sá ufalaadaan, ki sá unandaan, ki sá usoodaan, ki sá ujoŋfu, ki sá ucangaŋbeefu. ¹⁸An puee m səŋki-si yii á dāaŋ m-cee kí dā sindaariya un bi dū ŋŋmi ki cəŋki ki ká yii u sá uməntee, ní kí nīn ŋmā kí kpánti ugaaja, kí dā m-cee abəkutipiin kí pēen kí biñ a-cooi pu, kí dā nnyəkə m-cee kí jōō a-nimbiliŋ kí wāl. ¹⁹Man dátí bin m néenēe tafal ní ki səŋki-bi^l. An puee á ká kunyannyaau kí kpánti a-ba. ²⁰Á pīlifi, m yú kipunyəkə pu ki gáaŋ gaafalaa. Un yaa gbil m-nyəkə pu ní ki pīiti-mee, m làá kó udaan cee ní man nì u nì kpāfi kí jī.

²¹«Un yaa jáñ ki jíñee, m làá yánti ú dāaŋ kí kəl kí kól-mi m-beelin, kii ma mun nín jáñ ki jíñ pu ki dómíñ ki kəl m-Baa beelin ki kól-u puee.

²²«Un yaa cáá ditafalee nì pīlifi Unimbəti Fam nín bí ki sòòn nì Kriisitoo nikitij puee.»

Unimbɔti beejal nì inyɔŋki in bi tii-uee

4 ¹U lī mīn ki dóðyee, boonee m kpēē kutagbɔŋu puee, kipu-nyɔkɔ kiba cúu pīiti.

Niinee nneen ŋun m bàà péé péé ki gbìl ŋu pɔɔ kpaŋkpam kii dikantándeé bí-mi yii: «Jɔmīn doo m̀ dākà-si tin bí ki dōon boonee.»

²Kpalaa niinee ní Circir Fam yōon-mi ki jóm yilpu ní m ká dibeejal ní ubɔ ká dibeejalee pu. ³Udaan nimbiin jìl ki ŋmòð làka laka kii ataŋkpamɔnti ŋin bi yī jaspee nì ŋin bi yī saarduwaanee, ní dikuntinyindi mǎnti ki tú dibeejalee ní ki jìl pàlpal kii ditaŋkpal din bi yī eemeeroodee^m. ⁴Ní abeejal mmuŋku nì anaa aba mun mǎnti ki tú dibeejalee, ní bikpilib bin ká an beejaliŋ gbanti puee pēē tiwampin ní ki cíki sindaariya beefuulimmu. ⁵Dibeejalee ni ní itaŋŋmɔŋmɔ nì ataadun nì dibintiŋkpaandi nyēē ní iŋminaapool iluli tūu ki yú dibeejalee nimbiin ki tùm kpaŋkpam, an di sá Unimbɔti Fam miluleeⁿ.

⁶Tiŋku ubɔ dɔ dibeejalee nimbiin ki wāl kílkil kii digitil nín wāl puee, kii ataŋkpee ŋin bi yī kriistaalee nín jìl puee.

Dibeejalee jannaatiliŋ puee, tiwan tinaa tin cáá kufoouee yú kansikin ki mǎnti ki tú, ní ti-boon nì ti-nimbiinee kɔkɔ sá animbil^{ny} ŋma. ⁷Upeepeekaayee náan nì gbikinti, ní

uliliitee náan nì unaja, ní utataatee nimbiin nì unil yɔŋu náan, ní unanaatee náan nì ukaalun yaa bí ŋàan u nín bí pueeⁿ. ⁸Tiwan tinaa tin cáá kufoouee gbanti kɔkɔ cáá ifeen iluu iluu in pu animbil pínee poon nì boon. Ní bi lè ŋwiimpu nì kunyeeu kaa gbènti yii:

«Circir, circir, ti-Dindaan
Unimbɔti di sá circir,
úh di sá Mpoŋkɔdaan,
un nìn bí, ki gbínti ki bí,
ki làá dāañee^m.»

⁹Ŋyunti ŋun ní tiwan tinaa tin cáá kufoouee yaa bí ki tìl jilma nì tinyool ki pàkà un ká dibeejal pu ki làá nìn bí kí nìn cá jaanjaanee, ¹⁰ní bikpilib mmuŋku nì binaayee líti un ká dibeejal pu ki làá nìn bí jaanjaanee taapu ní kí nyɔŋki-u, ní ki cíkiti bi-fuulimmu ki lúkufi u-beejal taapu ní ki gà ilan ki pàkà-u yii:

¹¹«Sii ti-Dindaan ti-Nimbɔti,
a máan jilma nì tinyool nì
mpɔn.
Di sá yii sii di náan tikɔkɔ nì
tikɔkɔ,
ní ki là ní ki tī tikɔkɔ
dimaŋfal tí nìn bí.»

Dipibil nì kugbɔŋu ɔti

5 ¹Ní m ká un ká dibeejal puee ŋúb kugbɔŋu kubɔ u-ŋaŋgiiin bi kpáb-ku, ní an ŋmǎn poon nì boon ní bi dū tiwampiŋkaal tiluli ki bóob kugbɔŋuee^{oo}. ²Ní ntuun ŋun cáá

mpɔnee bí báakí mpɔn yii: «Ŋma di cáá mpɔn kí búti tiwampiŋkaal nee kí kpátí kugbɔŋu nee dee?»

³Báa ubɔ nìn kpá yilpuɔɔ, ki kpá taapuɔɔ, ki kpá ditaŋkpiilin kí ŋmā kí kpátí kugbɔŋuee kí kàan poon. ⁴Niinee ní m bí sūn tikpil, kun puee ubɔ kaa nìn bí laaba ki ŋūh kí kpátí kugbɔŋuee kí kàan tin bí poonee. ⁵Ní bikpilib mmuŋku nì binaayee kansikin ubɔ bí-mi yii: «Taa ti sɔ. Kpèè! Juuda naakookun gbikintiu un sá ubɔti Daafiidi naantiuee^p ján ki jín. Úh di làá ŋmā kí búti tiwampiŋkaal tiluli tin bi dū ki bóob kugbɔŋuee kí kpátí-ku kí kàan.»

⁶Ní m kpēēyee, dipibil di yú bikpilibe nimbiin, dibeejal nì tiwan tinaa tin cáá kufoouee kansikinee, ki bí kii bi nìn kūu-dèe, ní di cáá iyin iluli, animbil aluli. Animbil alulee di sá Unimbɔti Fam miluli min u tú duulinya kɔkɔnee^r. ⁷Dipibilee di dómīn ki fōo un ká dibeejal puee ŋaŋgiiinun kugbɔŋu. ⁸U fōo kugbɔŋuee ki dóðyee ní tiwan tinaa tin cáá kufoouee nì bikpilib mmuŋku nì binaayee dómīn ki líti u-nimbiin, bàà ŋma ŋúb kubeeu nì sindaariya sambiyaamu, ní talaalu gbí poon. Talaalulee di sá Unimbɔti nibul wimmeem. ⁹Ní bi bí ki gà nlampɔn ki nyɔŋki-u yii:

«A máan kí fōo kugbɔŋuee
kí búti tiwampiŋkaal
tin bi dūu bóobee.

Kun puee bi kūu-si ní a-fatikuu dá anibul kɔkɔ nì isoon kɔkɔ nib, nì atimbun kɔkɔ nib nì ntimu kɔkɔ nib ki tī Unimbɔti^s, ¹⁰ki dū-bi ki ŋá dibeel poon nib, bí nìn sá ti-Nimbɔtiu saraŋjaliibi kí jī dibeel duulinya poon.»

¹¹M bí ki kpēēyee, ní ki gbìl ituun kucikupaaŋŋu kutukub kutukub^t wooku mǎnti ki tú dibeejalee nì tiwan tin cáá kufoouee nì bikpilibe.

¹²Ní bi gà ilan mpɔn yii: «Dipibil din bi kūyeee máan bí tī-dì mpɔn nì tigaajati nì iciin nì jilma nì tinyool nì ipaka.»

¹³Niinee ní m gbìl tiwannáŋkaal tin kɔkɔ bí yilpuee nì tin kɔkɔ bí taapuee nì tin gíti bí kitiŋ taapu taapuee nì tin bí tiŋkune, tiwannáŋkaal kɔkɔ bí ki gà ilan yii:

«Un ká dibeejal puee nì
dipibilee di máan inyɔŋki
nì ipaka nì tinyool nì mpɔn kí
nìn péé cáá cá jaanjaan.»

¹⁴Ní tiwan tinaa tin cáá kufoouee kí yii: «Ameeni!» Ní bikpilibe tātii gbāan ki nyɔŋki.

Bi búti tiwampiŋkaalee ki kpátí kugbɔŋu

6 ¹M yú ki kpēēyee, ní Dipibil cúu tiwampiŋkaal tiluli tin bóob kugbɔŋuee kubɔ ki búti, ní

^m 4.3 B. 2-3: dūu ŋmǎnti nì Eesee 1.26-28, 10.1.

ⁿ 4.5 Dūu ŋmǎnti nì Disa 19.16, Eesee 1.13, Saka 4.2.

^{ny} 4.6 animbil: An dākà animbikpeekaa, kaa sá ajikaa.

^ŋ 4.7 6-7: dūu ŋmǎnti nì Eesee 1.22, 1.5-10, 10.14.

^{ŋm} 4.8 Dūu ŋmǎnti nì Eesee 1.18, 10.12, Yees 6.2-3.

^{oo} 5.1 Dūu ŋmǎnti nì Eesee 2.9-10, Yees 29.11. - tiwampiŋkaal: An sá tiwan tin bi nìn dūu bóob kugbɔŋuee.

^ɔ 5.3 Kpèè Fiil 2.10.

^p 5.5 Diny 49.9, Yees 11.1,10.

^r 5.6 Dūu ŋmǎnti nì Yees 53.7, Saka 4.10.

^s 5.9 B. 9: nlampɔn: kpèè Ilan 33.3, 98.1, Yees 42.10. - a-fatikuu dá: dūu ŋmǎnti nì Kool 1.20.

^t 5.11 Dūu ŋmǎnti nì Dani 7.10.

m gbil̄ tiwan tinaa tin cáá kufoouee kansikin kubɔ téen̄ mpɔn mpɔn kii ntaateenteenee yii: «Dāañ!»² M kpēēyee, ki ká utampiin, un kā-uee ḡúb butɔbu, ní bi cíkiñ-u kibee-fuulii, ní u búnti nì dijajil poon kí já kí jīn.

³Ní Dipibilee búti tiwampiĩnkaal kuliliitiiu, ní m gbil̄ kuwaŋu kun cáá kufoouee kuliliitiiu téen̄ yii: «Dāañ!»⁴ Niinee ní utaamu ubɔ mun nyánní ki sá uman ní bi pú un kā u-puee mpɔn ú lēē ḡgbansɔŋfi kitij pu binib ḡ n̄n kù tɔb, ní bi dū kitaataajikpaanŋi ki tī-u.

⁵Ní Dipibilee búti tiwampiĩnkaal kutataatiiu, ní m gbil̄ kuwaŋu kun cáá kufoouee kutataatiiu téen̄ yii: «Dāañ!» M kpēēyee, ki ká utambɔn^u, un kā-uee ḡúb saniya u-ŋaan. ⁶Ní m gbil̄ nneen ḡubɔ sɔoñní tiwan tinaa tin cáá kufoouee kansikin ki lī yii: «Dū saniya kí ḡmànti bilee kiiloo ubɔ ḡwiin ḡubɔ tundi paati, kí ḡmànti ɔɔji kiiloo bita ḡwiin ḡubɔ tundi paati. Ama á taa gbēē ḡkpaam nì ndaam pu.»

⁷Ní Dipibilee tí búti tiwampiĩnkaal kunanaatiiu ní m gbil̄ kuwaŋu kun cáá kufoouee kunanaatiiu téen̄ yii: «Dāañ!»⁸ M kpēēyee, ki ká utaamu un piin̄ fūuuyee, ní bi yī un kā-uee yii ḡkúm ní Ditaŋkpiil̄ nóó-u. Bi n̄n tī-bi mpɔn yii bí dū ntàataajimu nì ḡkùm nì bilbil̄ kúm kí kpɔ kitij pu nib kɔkɔ yaa yákatì mínaayee dijandi diba pu, ní tipeecuncuti tin bí kitij puee ḡ cūti binib^w.

⁹Ní u cúú tiwampiĩnkaal kuḡmoo-ḡmootiiu ki búti. M kpēēyee, ki ká nsaraafan ceeyee bin bin n̄n sòoñ Unimbɔti bɔti ki lèekī seerab bi kūū-bee nammu, ¹⁰ní bi bí ki tátí mpɔn yii: «Ti-Dindaan un sá circir ki sá mbaamɔndaanee, a làá cīiti kí tin sāa ḡyunti ḡulɔŋu ní kí sòoñ duulinya yab bin kūū-tee bɔti kí dáal̄ bi-tafal ní?»¹¹ Niinee ní bi cáañ abɔkutipiin ki pēēn bi-kɔkɔ ní ki bí-bi yii bí dá láá kàl̄ kí ḡḡŋfi fiii, kí n̄n cí ḡyunti ḡun ní bi yaa láa kūū bi-tɔntɔnɔjutiibi nì bi-nabiyaamu mun kíñ duulinyan bi mun dómíñ ki kúti bi-puee.

¹²Ní Dipibilee tí cúú tiwampiĩnkaal kululuutiiu ki búti, ní kitij cīŋkì ḡkpitim pu, ní ḡwiin̄ fōo ki bōnti kii satabɔnee, ní uḡmal mánti cíncij kii fatikuee, ¹³ní ḡmalbijaa tifi yilpu ki líti a lī kii kubuŋ-kpaanŋu nín tifi asubigaan ki lúkufi puee. ¹⁴Ní kutagbɔŋu wáŋkì a lī kii kukampee ní bi kpáb ki yōoñee, ní ajoin nì ntimu mun nnyim mánti ki túee kpíkiti^y. ¹⁵Ní duulinya bɔtiibi nì biyidambi nì bisoojakpilib nì bigaajab nì ipɔndambi nì iyumbu nì bin tɔ bi-bee, báa ḡma sán ki bāal̄ afaginni nì titaŋkpanaakɔtin ajoin pu, ¹⁶ní binibee lī ajoin nì ataŋkpee yii: «Lítímaan kí biin̄ ti-pu, un kā dibeejal puee ḡ taa ká-ti, Dipibil̄ mun ḡuul ḡ taa bān-ti. ¹⁷Kun puee ḡwiin ḡun sá diŋuu-kpaandi wiinḡuee bāañ. ḡma di sá-u kí yūl^a?»

^u 6.5 B. 2-5: dū ḡmànti nì Saka 1.8, 6.1-8.

^w 6.8 Dū ḡmànti nì Eesee 14.21.

^y 6.14 B. 12-14: dū ḡmànti nì Yeese 13.10-13, Eesee 32.7-8, Amoo 8.9, Joow 2.10.

^a 6.17 B. 16: kpèè Oosee 10.8, Luuki 23.30. - B. 17: kpèè Joow 2.11, Seefa 2.2-3.

Unimbɔti nibul

7 ¹Mín boonee ní m ká ituun inaa yú duulinya jaŋŋi naatil kɔkɔ pu, ní ki ḡúb duulinya buŋku naatil^b, án nín làá ḡá pu kubuŋu ḡ taa ti jītí tiŋku puɔɔɔ, kí taa ti jītí kitij puɔɔɔ, kí taa ti jītí busubu báa bubɔ puee. ²M ḡti kpēēyee, ki ká ntuun ḡubɔ nyánní ḡwiin̄ nyalan̄ki pú ki ḡúb Unimbɔti un bí dimaŋfalinee daan̄ku, ní ki téen̄ ki tükū ituun inaa in fōo mpɔn kí dáá biil̄ kitij nì tiŋkuee yii: ³«Ní taa láá ḡá kitij nì tiŋku nì isufi tiba kí n̄n cí ḡyunti ḡun ti yaa láa dū tidaandi ki nákan̄ ti-Nimbɔtiu tɔntɔnliibi yigbeen̄i pu ki dódyee^c.» ⁴Ní m gbil̄ bi lī bin bi nákan̄ Unimbɔti daan̄ku bi-yigbeen̄i puee wiinḡu nyɔkɔm, yii bi sá binib kutukub dilaataal nì imuŋku ili nì binaa, ní ki nyánní Isirayeel naakɔti kɔkɔ poon. ⁵Bi dáañ Juuda naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Rubeen naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Gaadi naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ⁶ki dáañ Aseer naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Neefitalii naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Manasee naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ⁷ki dáañ Simeeyɔn naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Leefii naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Isakaar naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ⁸ki dáañ Sabulɔn naakookun yab

binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Jooseefi naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili, ki dáañ Beenjameen naakookun yab binib kutukub saalaa nì bili.

Nnibiim

⁹Mín boonee, m kpēēyee, ní ki ká nnibiim tikpil tikpil, ubɔ kaa ḡñ kí kaañ-mì. An n̄n sá anibul kɔkɔ nì atimbun kɔkɔ nib nì ntimu kɔkɔ nib nì isoon kɔkɔ nib. Bi n̄n yú dibeejal nì Dipibil̄ nimbiin ki pēē abɔkutipiin káŋkaŋ ki ḡúb tikpakpati bi-ŋaan. ¹⁰Bi n̄n tátí mpɔn yii: «Difiil̄ nyēēñ ti-Nimbɔtiu un kā dibeejal puee nì Dipibil̄ cee ní.» ¹¹Ní ituun in mānti ki tú dibeejalee, nì bikpilibee nì tiwan tinaa tin cáá kufoouee, tātii dōoñ dicincibil dibeejal taapu ní ki bíi nyóŋkí Unimbɔti, ¹²ní ki lī yii: «Ameeni! Ti-Nimbɔtiu di yì inyɔŋki nì jilma nì iciin nì ijaam nì tinyool nì mpɔn kí n̄n pée cá cá jaanjaan! Ameeni.»

¹³Ní bikpilibee kansikin ubɔ bālifi-mi yii: «Binib bin pēē abɔkutipiin nee sá bilab ní? Bi nyánní la ní?» ¹⁴Ní m kíi-u yii: «M-Dindaan, sii di nyí-bi.» Ní u fātì ki bí-mi yii: «Bin nyánní falaakpaŋkpaan poonee deed^d. Bīñ di fīnti bi-bɔkutiŋ ki dū-ŋi ki ḡá Dipibil̄ fatikuun ḡi píil̄ káŋkaŋ. ¹⁵An pu ní bi yú kunimbɔtidiin Unimbɔti beejal nimbiin ki jáañ-u ḡwiimpu nì kunyeeu, ní un kā dibeejal puee làá n̄n bí bi-cee kí mɔti bi-pu. ¹⁶ḡkùm kaa dáa ḡti cúti-bi, nnyinyoo kaa dáa ḡti cúti-bi,

^b 7.1 Dū ḡmànti nì Yeer 49.36, Dani 7.2, Saka 6.5.

^c 7.3 Dū ḡmànti nì Eesee 9.4-6.

^d 7.14 Dū ḡmànti nì Dani 12.1, Maat 24.21, Maar 13.19.

diwiŋkaŋkambil kaa dāa wù-bi, ní kutuntuŋu kubɔ kaa dāa bí niin. ¹⁷Kun puee Dipibil din yú dibeejal kansikinee di dāa sá bi-kpàaliu, ní kí cáá-bi kí cùnni nnyim min tii dimaŋfalee laŋki, ní Unimbɔti ní pítí bi-nyinnyim kɔkɔ^{ee}.»

Tiwampiŋkaal kululuútiuu

8 ¹Dipibil búti tiwampiŋkaal kululuútiuu, ní yilpu ŋmíl fɔŋfɔŋ díkí diki ki tin cáa sãa kukúluu dijandi pu. ²Ní m ká ituun iluli in yú Unimbɔti nimbiinee, ní bi tii-i akantán aluli.

³Ní ntuun ŋubɔ mun dómín ki yúl nsaraafan cee ki ŋúb sindaariya sambiki kin poon bi ŋaañ talaalu ki tütée. Ní bi tii-ŋu talaalu tikpil yii ŋú tūū kí kpáañ Unimbɔti nib wimmeem kí ŋá saraa kí tii Unimbɔti, sindaariya saraafaŋŋu ŋun yú dibeejal nimbiinee pu. ⁴Ní talaalu un ntuunee tūyee nyiim yíkí ŋu-ŋaan ki jóm Unimbɔti cee ki kpáañ Unimbɔti nib wimmeem. ⁵Ní ntuunee yooñ kisambiki kin poon bi ŋaañ talaalu ki tütée ní ki pāti ŋŋmi nsaraafan pu ki gbéeñ ki-poon, ní ki dūu lúkuñ duulinyan. Niinee ní m gbíl dibintiŋkpaandi nì ataadun pu, ki ká an bí ŋmòd kii utaayee ní kitiŋ cīŋkìs.

Akantán ɔti

⁶Ní ituun iluli in ŋúb akantánee bɔnti kí búñ i-kantáŋŋi^{gb}.

^{ee} 7.17 B. 16-17: dūu ŋmànti nì Yeas 49.10, 25.8, ilan 23.1-2, Eesee 34.23.

^f 8.3 Dūu ŋmànti nì Disa 30.1-3.

^g 8.5 Dūu ŋmànti nì Akoo 16.12, Eesee 10.2, Disa 19.16.

^{gb} 8.6 Dūu ŋmànti nì 1 Teesa 4.16.

ⁱ 8.7 Dūu ŋmànti nì Disa 9.23-24, Eesee 38.22.

^j 8.12 B. 10: kpèè Yeas 14.12. - B. 11: kpèè Yeer 9.14. - B. 12: kpèè Disa 10.21-23.

⁷Ntuun mpeepeekaa búñ ŋu-kantáandi ní ataanyiŋkumbil nì ŋŋmi ŋmál fatiku ki nyánní yilpu ki líti kitiŋ, ní kitiŋ nín dɔ ki wíki puee yaa yákatì mitee dijandi lēē ki wūñ, ní isufi nì timool nín dɔ ki wíki puee yaa yákatì mitee, an lēē dijandi ki wūñ.

⁸Ní ntuun nliiiti búñ ŋu-kantáandi, ní an bí kii dijookpaandi di fōō ŋŋmee, ní bi dūu lúkuñ tiŋkun, ní tiŋku nín dɔ ki wíki puee yaa yákatì mitee dijandi kpánti fatiku. ⁹Ní tiwan tin cáá kufoou ki bí tiŋkune nì ti-nyɔkɔmee yaa yákatì mitee, dijandi lēē ki kpíi poon, ní meelab nì bi-nyɔkɔm bin bí tiŋkune yaa yákatì mitee, dijandi lēē poon ki náañ.

¹⁰Ní ntuun ntataatee búñ ŋu-kantáandi, ní uŋmalbija ubɔ nyánní yilpu ki wù kii ŋŋminaapolee ki dómín ki líti amɔɔ nì inyimbul yaa yákatì mitee dijandi diba pu. ¹¹(Bi yíi uŋmalbijee yii, Ntuntun.) Inyiŋfi jandi din pu uŋmalbijee lítèe túŋkì ní binib tikpil nyūñ-mì ní ki kpíi, kun puee mì nín tū.

¹²Ní ntuun nnanaatee búñ ŋu-kantáandi, ní ŋwiñ yaa yákatì mitee, dijandi fōō ki bɔnti, ní uŋmal yaa yákatì mitee, dijandi fōō ki bɔnti, ní iŋmalbijaa yaa yákatì mitee, dijandi fōō ki bɔnti, ní dibɔmbɔndi jéeti kitiŋ pu ŋwiñ yaa yákatì mitee dijandi pu, ní uŋmal nì iŋmalbijaa kaa ti ŋmíntí kunyeeu yaa yákatì mitee, dijandi diba pu.

¹³M bí ki kpèéyee, ní ki gbíl ukaalun ubɔ nín ŋaañ yilpu yilpu ki tátí mpɔn yii: «Mbusu, mbusu, mbusu gíti dɔ ki cí kitiŋ pu nib ŋyunti ŋun ituun ita in kínee yaa láa búñ i-kantáŋŋee.»

9 ¹Ní ntuun ŋŋmoorŋmootee búñ ŋu-kantáandi, ní m ká uŋmalbija ubɔ nyánní yilpu ki líti kitiŋ ní bi dū mbookpaan saafiiu ki tii-u. ²Ní u cúú mbookpaanee ki pīti, ní ŋŋminyim nyēēñ poon tikpil tikpil a li kii kipaai kikpaŋkpaŋŋineek, ní ki dūu biiñ ŋwiñ pu ki kpáañ kubuŋu mun pu. ³Ní inaakitooon nyánní ŋŋminyimee poon ki kpátii gbí kitiŋ pu, ní Unimbɔti tii-i mpɔn í nín júntí binib án nín wàlifí kii inoomeek^p. ⁴U nín tükū-i yii í taa jú kumoou, kí taa jú nsuwaamu, kí taa jú isukpaan, ama í nín pée júntí binib bin kaa cáá Unimbɔti daaŋku bi-yigbeeri puee, ⁵ní ki bí-i yii í taa nín júntí ki kù binib, ama í nín júntí-bi bi yáliŋkí áli iŋmal iŋmoo. I-looti weenyi sá kii unoom yaa jú unil an nín wù u yáliŋkí puee ní. ⁶Iwiin gbantee, binib dāa nyàab ŋkúm nì dāá kpò-bi, ama baa làá dāá ká-mì. Ŋkúm ní bi dāa nééñ, ama ní ŋkúm nì dāá sàñ kí wàati-bi^l.

⁷Inaakitooonee bimbim náañ nì kii itaamu in bi bɔnti i cá kujaauuee ní, ní i cáá tiba i-yiliŋ pu an náañ nì sindaariya beefuuliiki, ní i-nimbiin náañ nì binib nimbiin, ⁸ní i-yikpiti fòkò kii binimpoobi yikpíteee ní i-nyiiŋŋi náañ nì gbikinti nyiiŋŋi.

⁹Ní i cáá ajanjabɔkuti i-biiŋŋi pu an náañ nì tikúti. I yaa ŋaañee, i-feenyi bintindi bí kii itaamu kupaaun nín dátí tɔɔkub ki sán ki jáa kujaau puee bintindi ní^m. ¹⁰I-juuŋi nì i-looti bí kii inoomee ní i cáá júntí binib kí tin cáá sãa iŋmal iŋmoo. ¹¹Inaakitooon gbanti ɔtiuu di sá ntuun ŋun ká kbookpaanŋun bi yíi-ŋu eebru soonyin yii «Abadɔn», ní greeki soonyin yii «Apooliyɔn», an taapu sá yii «Un nàantéee».

¹²Mbusupeepeekaa dómín ki ŋá ki jítí, an kíñ mbusub bili mun nì dāañ dee.

¹³Ní ntuun nluluuti búñ ŋu-kantáandi, ní m gbíl nneen ŋubɔ nyánní iyin inaa in nín cɔ sindaariya saraafaŋŋu ŋun yú Unimbɔti nimbiinee ni. ¹⁴Ní nneenee lī ntuun nluluuti ŋun ŋúb dikantánde yii: «Cúú gbinti ituun inaa in bi bóob i ká dimɔɔl din bi yíi Eefiraatee kí líí.» ¹⁵Ní bi giiñ ituun inaa in bɔnti ki cí i-kúluku nì i-wiiŋŋu nì i-ŋmaliu nì i-bindi din bi làá líí-i í lēē duulinya poon binib yaa yákatì mitee diba pu kí kpèee ki líi ŋyunti ŋun bi yooñee deede. ¹⁶Ní m gbíl bi lí yii i-soojab bin ká itaamu puee sá miiliyɔmbi kulaafaau ní. ¹⁷M nín ká i-soojab bin ká itaamu puee nín bí puee sèe: bi-janjabɔkutiŋ mán kii ŋŋmee, ní iba yaŋ jíl kii ataŋkpa-mɔnti ŋin bi yíi iyasintee, ní iba yaŋ bɔñ kii kunaaluŋee, ní iba yaŋ bí kii kpalkuee. Itaamu yiliŋ bí kii gbikinti yilee, ní ŋŋmi nì nnyiiim nì

^k 9.2 Dūu ŋmànti nì Diny 19.28.

^{kp} 9.3 Dūu ŋmànti nì Disa 10.12-15. - inoomee: kpèè Luuki 10.19.

^l 9.6 Dūu ŋmànti nì Yoob 3.21, Yeer 8.3.

^m 9.9 B. 7-9: kpèè Joow 2.4, 1.6, 2.5.

farwata nyēē i-nyɔmmun. ¹⁸Ŋɔmɔn nì nnyiiim nì farwata un nyēē i-nyɔmmunee di sá ditafadaaldi din bi dūu kūu duulinya nib yaa yākatì mitee dijandi dibee. ¹⁹Di sá itaamuee pɔŋɔ ká i-nyɔmmun nì i-juuɔnɔn ní, ní i-juuɔnɔn náán nì ikoobu, ní i cáá ayil. An ní i cáá ɔ́áán binib asaluu.

²⁰Binib bin kíñ, ditafadaaldee kaa kūūyee, baa dū bíñ bi-ba nín ɔ́á tiŋyee ki fá, bi gbíntì ki jáám arasiniibi nì awaa ɔ́n bi dū sindaariya nì animbil kúti nì tasa kúti ki mɔ́yee, awaa ɔ́n sá atɔŋkpee nì isufee. Tiwan gbanti kaa wá, kaa gbíl, kaa ɔ́n kí còom munⁿ. ²¹Baa dū bi-nikpaakooŋu, nì bi-nyɔɔjil, nì bi-laakpaati nì bi-naayufii ki fá.

Ntuun nì kigbambiki bɔti

10 ¹Boonee ní m ká ntuun ɔ́ubɔ ɔ́n cáá mpɔnee nyánní yilpu ki kpákatiñ, ní ditagbandi bí ɔ́n-ɔ́n ní dikuntinyindi mánti ki tú ɔ́n-yil, ní ɔ́n-nimbiin jilɔŋkí kii ɔ́wiiñee, ní ɔ́n-taani bí kii ɔ́mipiinee, ²ní ɔ́n ɔ́úb kigbambiki kiba, ki kpátì ki ká ɔ́n-ɔ́n. U nín dū u-ɔ́nɔ́nɔ́n ki tókɔn tiŋku pu, ní ki dū u-ɔ́nɔ́nɔ́n ki tókɔn kitiŋ pu. ³Ní ɔ́n téeñ mpɔn a lì kii gbikinti di sún ní. Niinee ní itaantantati iluli bí táfí. ⁴Ŋyunti ɔ́n m bàà là kí ɔ́mà itaantantatee nín sòon puee ní m gbíl nneen ɔ́ubɔ sòonni yilpu yii: «Á dū itaantantati ilulee bɔti kí dūu kpāafi, á taa dūu ɔ́mà.»

ⁿ 9.20 Dūu ɔ́mànti nì ilan 115.4-7, 135.15-17, Dani 5.4,23. - *arasiniibi*: kpèè 1 Tiim 4.1.

^{ny} 10.7 B. 5-7: dūu ɔ́mànti nì Disa 20.11, Ditee 32.40, Dani 12.7, Amoo 3.7.

^ŋ 10.9 B. 8-10: dūu ɔ́mànti nì Eesee 2.8-3.3.

⁵Ní ntuun ɔ́n m bàà ká ɔ́n-taal diba tókɔ tiŋku pu, din kínee kitiŋ puee, yòon ɔ́n-ɔ́nɔ́nɔ́n ki túl kutaa, ⁶ní ki pùti un bí kí nín cá jaanjaan ki náán yilpu nì tin kɔkɔ bí yilpuee, ki náán kitiŋ nì tin kɔkɔ bí kitiŋ puee, ki náán tiŋku nì tin kɔkɔ bí tiŋkune yii: «Unimbɔti kaa làá ti yóon ɔ́yunti ɔ́ubɔ! ⁷Ŋyunti ɔ́n ní ntuun nluluútee làá dáá búñ dikantánde, ɔ́yunti gbantee ní tin nín bí dibalin Unimbɔti yánti u-tɔntɔnliibi bin sá u-bɔnaatiliibe sòonee làá ɔ́ny.»

⁸Ní nneen ɔ́n bàà nyánní yilpu ki sòon nì mee gíti bí-mi yii: «Cù ntuun ɔ́n yú ɔ́n-taal diba tókɔ tiŋku pu, din kínee tókɔ kitiŋ puee cee kí fòo kigbambiki kin kpátì ki ká ɔ́n-ɔ́n.»

⁹Ní m cùti ntuunee cee ki mēe-ɔ́n ɔ́n dū kigbambikee kí tī-mi. Ní ɔ́n bí-mi yii: «Fòo kí dūu ɔ́mɔ, kì làá nín mɔ a-nyɔkɔn kii tisiilee ní, ama ní kí tin nín tū a-poon^ŋ.»

¹⁰Ní m fòo kigbambikee ntuun cee ki dūu ɔ́mɔ. M nín bí ɔ́módyee, an mɔ m-nyɔkɔn kii tisiilee ní, ama m nín dūu nálee ní an tɔŋkí m-poon.

¹¹Ní ɔ́n bí-mi yii: «An sá á gíti sòon tin bí ki dòonee kí tükù binib tikpil, nì atimbun nì isoon kɔkɔ nib nì bibɔtiibi ní.»

Biseeraleeliibi bili

11 ¹Ní bi dū ɔ́n kpaŋkpaan ɔ́ubɔ ki tī-mi, ɔ́n náán nì ndo ɔ́n bidimaliibi cáá ɔ́mànti ki māā adiin an tēēnee, ní ki bí-mi yii: «Yíkí

ɔ́mànti kunimbɔtidii nì nsaraafan, kí kàan bin kɔkɔ bí ku-poon ki jáám Unimbɔtee^{mm}.» ²Ní bi gíti bí-mi yii: «Yánti, taa ɔ́mànti kunimbɔtidii cindi din bí mmɔŋki púee, kun puee bi dū niin ki tī atimbun ɔ́n kaa nyí Unimbɔtee ní. Bíñ di làá tāā circir tiŋki pùb kí tin sāā abin ata nì dijandi^{oo}. ³M-seeradambi bin m làá dáá tōnee dáa pēē kutukub ní ki sòon m-bɔti kí tin sāā abin ata nì dijandi.»

⁴M-seeraleeliibi gbantee di sá ɔ́liifi sufii ili nì fitilab bili bin yú ti-Dindaan un yì kitiŋee nimbiinee^ɔ. ⁵Uɔ yaa là kí bīl-bee, ɔ́mɔ ɔ́ubɔ làá nyánní bi-nyɔmmun ní kí wà bi-nannanliibi. Un nyàab kí bīl-bee nín làá dáá kpú miŋyee dee. ⁶Bi cáá mpɔn kí pīñ kutagbɔŋu iwiin in bi làá dūu sòon Unimbɔti bɔtee utaa n taa jōo kitiŋ pu, ki cáá mpɔn kí yánti nnyim n kántí fatiku, ki tí cáá mpɔn kí yánti animbinaaman nín bí tɔbin puee n jēetí kitiŋ pu ɔ́yunti ɔ́n kamaa bi yaa lèe^p.

⁷Bi yaa láa sòon Unimbɔti bɔti ki dódyee, upeel un bí mbookpaannee làá dáá nyánní kí ján-bi ní kí pɔkɔn-bi ní kí kpò-bi^r. ⁸U yaa kūu-bee, anikpilee làá gbíntí ki dō kitiŋkpaan ɔ́n gbanti daŋɔ pu. Kitiŋkpaan ɔ́n ní bi dū ki nánti Soodoom nì Eejipiti. Kitiŋ gbanti kibaantii poon ní bi kpáá

bi-Dindaan ndɔpuntikaa pu^s. ⁹Anibul kɔkɔ nì atimbun kɔkɔ nì isoon kɔkɔ nib làá dáá dáān kí kpèè anikpil gbanti kí tin sāā iwiin ita nì dijandi. Baa làá dáá pō nsan bí síb-bi. ¹⁰Bi-kúm gbanti puee, an dáá sá duulinya yab kɔkɔ jijaal ní, ní bi fāal kí pūn tɔb tiwan. Kun pu an dáá mōn-bi mimmee di sá Unimbɔti bɔnaatiliibi bili gbantee nín kōn-bi dinimbinaamandin.

¹¹Ama iwiin ita nì dijandee boonee, Unimbɔti yánti kufoou kubo dómín kí kó bi-ni, ní bi fikiti^t, ní tifaandi cúu bin yú ki kpèe-bee. ¹²Bi yáatí yúlee ní ki gbíl nneen ɔ́ubɔ sòonni yilpu mpɔn yii: «Jōmímmaan doo!» Bi-nannanliibi yú ki kpèe-bi mīn ní bi yíkí nín jóm yilpu ki tin kó atagbanni^u. ¹³Dicilpu niinee, kitiŋ cīŋkí ɔ́kpitim pu. Bi yaa yākatì kitiŋ gbanti diŋɔ saalaa puee, diba pu lēē kí líti ní binib kutukub biluli kpí. Ní tifaandi kó bin kíñ kaa kpíyee, ní bi bí ki nyóŋkí Unimbɔti un yì yilpuee.

¹⁴Mbusuliliiti jítì, utataati di làá bān kɔŋkɔnnee.

Dikantánluluútiil

¹⁵Ntuun nluluútee búñ ɔ́n-kantánde, ní ineen kupaa sòonni yilpu mpɔn yii: «Duulinya beel kpánti ti-Dindaan nì u-Meesiyau Beel ní kɔŋkɔnnee. Úñ di làá nín pēe

^{mm} 11.1 Dūu ɔ́mànti nì Eesee 40.3, Saka 2.5-6.

^{oo} 11.2 Dūu ɔ́mànti nì Luuki 21.24.

^ɔ 11.4 Dūu ɔ́mànti nì Saka 4.3,11-14.

^p 11.6 Dūu ɔ́mànti nì 1 Bib 17.1, Disa 7.17-19, 1 Sami 4.8.

^r 11.7 Dūu ɔ́mànti nì Dani 7.3,7,21.

^s 11.8 Dūu ɔ́mànti nì Yees 1.9-10. - *Soodoom*: kpèè Diny 18-19.

^t 11.11 Dūu ɔ́mànti nì Eesee 37.5,10.

^u 11.12 Dūu ɔ́mànti nì 2 Bib 2.11.

kā di-pu kí nīn cá jaanjaan^w.» ¹⁶Ní bikpilib mmun̄ku nì binaa bin kā bi-beejaliŋ pu Unimbōti ceeyee tātii dōōn dicincibil u-nimbiin ki bí ki nyóŋkí-u ¹⁷ki lì yii:

«Ti-Dindaan Unimbōti

Mpōŋkōdaan,
sii un nīn bí ki gbínti ki bée,
ti jáaŋ-si a nín dākā
a-pōŋkpaan̄pu
ki jín dibeelee pu.

¹⁸Atimbun nīn gíí a-pu diŋuul,
ama nyunti bāaŋ á dākā-ŋi
a-ŋuul nín sá puee,
kí sōōn bitaŋkpiibi bōti.

Ŋyunti bāaŋ dee á pà
a-tōntōnliibi bin sá
a-bōnaatiliibee paati,
nì bin kōkō sá a-yab ki
fāŋkí-see, bikpaambi nì
ŋwaamu.

Ŋyunti bāaŋ dee á kúntí bin bí
ki nāantí duulinyee^v.»

¹⁹Ní bi cúú yilpu Nimbōtidiiku ki pīiti ní dipoondi dakaau nyáŋ ki yú kunimbōtidiin. Niinee ní an bíi ŋmòd ki tátí kii utaayee, ní m gbīl dibintiŋkpaandi pu, ní kitiŋ cīŋki ŋkpitim pu, ní ataanyiŋkumbil bíi lítí.

Unimpu ubo nì Sitaan

12 ¹Boonee ní maamaaci-kpaŋkpaan ubo nyáŋ ki páaŋ kutagbōŋu pu: unimpu ubo pēē ŋwīiŋ ní ki tókó uŋmal pu ní ki cíkí kibeefuulii iŋmalbijaa saalaa nì ili

náká ki-pu. ²Unimpuee làà màal ní ki yáliŋkí imatiŋween ki gbàà ibiil.

³Ní maamaaci ubo gíti nyáŋ ki páaŋ kutagbōŋu pu: an sá kupeebiliŋŋu kubō, ku sá kumaŋu ki cáá ayil aluli nì iyin saalaa, ní kibeefuulii cíkí diyil sá kamaa pu^a. ⁴U-juul ní u dūu fùkū iŋmalbijaa yaa yākatí mitee diba pu ki lúkuŋiŋ kitiŋ pu, ní ki kíŋ ki yú ki kól unimpu un làà màalee, u yaa màlee ú cúú kibikee kí ŋmó^b. ⁵Ní unimpuee dūu màl kibininjabiki. Kíŋ di làà nīn cáá mpōn kii tikútee^c kí dūú kpòotí atimbun kōkō, ní bi yōōn u-bikee malaa ki jóm Unimbōti cee, u-beejal laŋki. ⁶Ní unaati sáŋ ki búnti kuteeun laakin binib kpée. Niin ní Unimbōti bónti ki yóōn-u ú cúú kàl bí nīn kpīintí-u kí tin sāa abin ata nì dijandi.

⁷Niinee ní kujaa fōō ki píí kutagbōŋu pu, Unimbōti tuuŋyi kpiliu Mikayeel nì u-yab bí ki jáà nì kupeebiliŋŋuee nì u-yab, ⁸ní Mikayeel nì u yab jáŋ ki pōkōiŋ-bi, ní ki jīn-bi bí taa ti kàl kutagbōŋun. ⁹Ní bi téēŋ kupeebiliŋŋuee, ukookpiki un bi yī Sitaan u kíil duulinya kōkōee nì u-tuuŋyi ki tón duulinyan^d.

¹⁰Ní m gbīl nneen ŋubo téēŋ mpōn yilpu yii: «Kōŋkōnnee Unimbōti fiil bāaŋ dee! Min bí nee ní ti-Nimbōtiu nyánti u-beel pōŋŋu ki dākā! Kōŋkōnnee u-Meesiyau dākā mpōn ŋun u cááyee, kun puee ukunfil un yú Unimbōti nimbiin ki kúŋfí

ti-nabiyaamu boon ŋwiimpu nì kunyeeuee, bi téé-u ki nyánti^{ee}. ¹¹Dipibil fatikuu nì Unimbōti bōti tin ti-nabiyaamu sōōnee pu ní bi jáŋ ki pōkōiŋ-u, kaa fāŋkí kí dū bi-ba kí tī ŋkúm. ¹²An puee án nīn mōn yilpu yab. Án nīn mōn nimbi bin kōd kutagbōŋu puee, ama an sá mbusu ní ki tī-ni tiŋku nì kitiŋ pu yab, kun puee nì diŋuukpaandi ní Sitaan dūu kpákatiŋ ni-cee, ki nyí mun yii ŋyunti fiii di kíŋ-u.»

¹³Kupeebiliŋŋuee nín ká yii bi téēŋ-ku ki lúkuŋ taapuee, ní ku nín jì unimpu un nīn màl kibininjabikee boon. ¹⁴Ní bi tī unimpuee ifeen ili kii ukaalun feenyee, ú ŋaàŋ kí nīn cá kuteeun laakin bi bónti ki yóōn-u ú cúú kàl bí kpīiŋ-u abin ata nì dijandee^f, ukoobu ní taa ŋmā kí ká-u. ¹⁵Ukoobuee sáŋ ki jì-uee ní ki wūliŋkí nnyim ki tó unimpuee boon pú án kpántí dimōl kí yōōn-u. ¹⁶Ama ní kitiŋ fī unimpuee. Kitiŋ wāaŋ ki dū nnyim min min kupeebiliŋŋuee bàà wūliŋkí ki tón u-boon án bàà yōōn-uee ki náí. ¹⁷Niinee ní kupeebiliŋŋuee fōō unimpuee pu diŋuul ní ki cūti ki bíi jáà nì unimpuee biyaamu mun kíŋee, bin kōkō tó Unimbōti marab ki ŋúb Yeesu bōti deedeeyee.

¹⁸Ní kupeebiliŋŋuee kíŋ ki yú tiŋku gbandi.

Ipeel ili bōti

13 ¹M kpēeyee, ní ki ká upeel ubo nyánni tiŋkun, ki cáá

ayil aluli nì iyin saalaa ní ki cíkí u-yiŋŋu kamaa pu kibeefuulii, ní diyil sá kamaa puee disiibil náká ki síi Unimbōti. ²Upeel un m kée náaŋ nì ugbii ní, ní u-taari náaŋ nì digbiŋgbil, ní u-nyōkō náaŋ nì gbikinti nyōkō, ní kupeebiliŋŋuee dū ku-pōŋyi kōkō nì ku-beel ki tī-u^g. ³U-yiliŋee diba nīn fōō tiweendi ki cá ŋkúm, ama ní iweenee dāa dōd, ní an mōkōiŋ duulinya yab kōkō ní bi nōo upeelee. ⁴Ní binib kōkō bí ki nyóŋkí kupeebiliŋŋuee ku nín dū ku-pōŋyi kōkō nì ku-beel ki dū tī upeel un nyánni tiŋkune pu, ní bi bí ki nyóŋkí upeelee ki lì yii: «Ŋma di ŋūh kí dū u-ba kí ŋmāntiŋ upeel nee? Ŋma di ŋūh kí já nì u?»

⁵Ní bi pú upeelee kinyōkō ú nīn sōōn tibōfan ki bíí Unimbōti, ní ki tī-u mpōn ú nīn ŋaàŋ míŋ kí tin sāa abin ata nì dijandi. ⁶U nīn lafun kí ki bíi sōōn tibōfan ki bíí Unimbōti yindi, nì u-kōŋkōŋŋu nì bin kōkō kōd yilpuee. ⁷Bi nīn pú upeelee nsan ú já nì Unimbōti yab kí pōkōiŋ-bi^{gb}, ní ki tī-u tinaa-kōti kōkō nì anibul kōkō, nì isoon kōkō nib nì atimbun kōkō pu mpōn. ⁸Kitiŋ pu nib bin yiŋŋi kaa ŋmāŋ doooo duulinya kíltam dimaŋfal gbōŋku kun Dipibil din kpīyee yèe poonee, an nibee kōkō dāa jáaŋ upeelee ní.

⁹«Un yaa cáá ditafalee ní pīlifi tiŋan. ¹⁰Un Unimbōti lí yii bi làà cúú kuyūŋuee, see bí cúú-u kuyūŋu.

^w 11.15 Dūú ŋmāntí nì Disa 15.18, Dani 2.44, 7.14,27.

^y 11.18 Dūú ŋmāntí nì Ilan 2.1,5, 110.5, 115.12-13.

^a 12.3 Dūú ŋmāntí nì Dani 7.7.

^b 12.4 Dūú ŋmāntí nì Dani 8.10.

^c 12.5 Dūú ŋmāntí nì Yees 66.7, Ilan 2.9.

^d 12.9 Dūú ŋmāntí nì Diny 3.1, Luuki 10.18.

^{ee} 12.10 Dūú ŋmāntí nì Yoob 1.9-11, Saka 3.1-2.

^f 12.14 Dūú ŋmāntí nì Dani 7.25, 12.7.

^g 13.2 B. 1-2: dūú ŋmāntí nì Dani 7.3-6.

^{gb} 13.7 B. 5-7: dūú ŋmāntí nì Dani 7.8,25, 11.36, 7.21.

Un Unimbɔti lī yii bi làá kpɔ̄-u nì kitàataajikee, see bí kpɔ̄ udaan nì kitàataajiki. An sá Unimbɔti yab n̄ dākà bi-pɔ̄ɔ̄ntam nì bi-fookiiu un bi cáá Unimbɔti puee ní.»

¹¹Boonee ní m ká upeel ubo mun pún ki nyán kitiŋ ki cáá iyin ili an bí kii dipibil yinyee, ní ki sòòh kii kupeebiliŋyuee. ¹²Upeel upeepeekaayee nimbiin ní u gáa maamaacib nì mpɔ̄n ŋun u fōō u-ceeyee, ní ki yànti binib bin kɔ̄kɔ bí kitiŋ puee jáam̄ upeel upeepeekaa un n̄n fōō ŋkúm weenyi ki dāa pɔ̄ɔ̄kèe. ¹³Upeel uliliitee n̄n gáa maamaacikpaambi, ki yànti ŋŋmi nyēēn̄ yilpu ki líti kitiŋ binib kɔ̄kɔ nimbiin. ¹⁴Mpɔ̄n ŋun bi n̄n tī-u u cáa gáa maamaacib upeel upeepeekaa nimbiinee ní u n̄n cáa kííí binib ní ki páb̄ binib bí náān upeel un bi n̄n gāa kitàataajiki ki tī tiweendi waa kp̄iyee naŋku kí yóōn. ¹⁵Ní u fōō mpɔ̄n kí ŋmā kí tī upeelee naŋku kun bi mánee kufoou, án n̄n làá gá pu kú ŋmā kí n̄n sòòh̄ee, ní bin yaa kaa gbāān ki jáam̄-kuee ú kpɔ̄ bidambee. ¹⁶Mbiyaamueeee, bikpaambeeee, bigaajabeeee, bisoodambeeee, bin tɔ̄ bi-beeyeeeee, iyumbueeee, u cānti bi nákān̄ bi-kɔ̄kɔ ŋaŋgiilii n̄n bi-yigbeen̄i pu tidaandi. ¹⁷Ubo kaa ŋūh̄n̄ kí dā tiba, kaa tí ŋūh̄n̄ kí nyāfi tiba, upeelee yindi n̄n u-yindi nambau yaa kaa nákān̄ udaan pu.

¹⁸An sá mpɔ̄ɔ̄n ní, un cáá iciinee n̄n tükü taapu. Kun puee tita n̄n ita n̄n biluuyee (666) dākà unil ubo yindi ní.

ⁱ 14.1 Dūú ŋm̄antī n̄n Eesee 9.4.
^j 14.5 Dūú ŋm̄antī n̄n Seefa 3.13.

Dipibil n̄n bin u dū u-fatikuu ki dée

14 ¹Niinee ní m ká Dipibil yú Siiyɔ̄n jool pu, u n̄n binib kutukub dilaataal n̄n imuŋku ili n̄n binaa bin yigbeen̄i pu bi ŋm̄ān̄ u n̄n u-Baa yinŋeeⁱ. ²M gb̄il̄ nneen ŋubɔ̄ nyánni yilpu a l̄i kii mbuŋkpaan nyim n̄n s̄iti puee, ní ki ḡiti bí kii utaa n̄n t̄at̄i pu mpɔ̄n mpɔ̄nee, ní nneen ŋun pu m gb̄ilee bí kii bibeebɔ̄oliibi di b̄ɔ̄ɔ̄ bi-bati ki ḡa ilanee. ³Binib gbantee n̄n yú dibeejal n̄n tiwan tinaa tin cáá kufoouee n̄n bikpilibee nimbiin ki ḡa n̄lampaɔ̄n, ubo kaa ŋūh̄n̄ kí b̄ifi-ŋu, aseeb̄ binib kutukub dilaataal n̄n imuŋku ili n̄n binaa bin bi dá ki nyántīn̄ duulinyanee baba di ŋūh̄n̄ kí gāa an laŋŋu.

⁴An nibeē kaa dōōn̄ n̄n binimpoobi ki k̄ɔ̄n̄ bi-ba t̄iɔ̄kɔ̄ndi, bi ŋúb̄ bi-ba circir ní. Bi d̄i Dipibil boon ki cá laakin di yaa céee. Unimbɔti dá-bi ki nyánti binib kansikin bí n̄n sá bin bi làá péé péé kí dūú s̄ú Unimbɔti n̄n Dipibilee. ⁵Baa gb̄il̄ an nibeē m̄ɔ̄ntī nnyimɔ̄n̄ dalba ki ká, kaa ti k̄ant̄ī ikpiti iba bi-pu kí l̄i.

Ituun ita bɔ̄ti

⁶Boonee ní m ká ntuun ŋubɔ̄ ŋāān̄ kutagbɔ̄ŋu pu yilpu yilpu ki cáá Tibɔ̄m̄ɔ̄ntīil̄ tin kaa cáá dikúntilee ki tükü binib bin kóò duulinyanee, n̄n timu kɔ̄kɔ nib n̄n atimbun kɔ̄kɔ n̄n isoon kɔ̄kɔ nib n̄n anibul kɔ̄kɔ. ⁷Ŋu n̄n t̄at̄ī mpɔ̄n yii: «F̄āŋk̄īmaan Unimbɔti kí tī-u tinyool, kun puee

Tijin b̄īn̄ bí cā

ŋyunti bāān̄ ú sòòh̄n̄ n̄nibiyaamu bɔ̄ti. Nyōŋk̄īmaan Unimbɔti un náān̄ yilpu n̄n taapuee, n̄n tiŋku n̄n inyimbul kɔ̄kɔee.»

⁸Ní ntuun n̄liliti p̄āān̄ní ní ki l̄i yii: «Babilooŋkpaan líti! Kitiŋkpaanŋi líti! U nyūntī atimbun kɔ̄kɔ u-daam min sá u-laakpaati tin u gáān̄ an lákatèe^k!»

⁹Ní ntuun ntataati p̄āān̄ní ki l̄i mpɔ̄n yii: «Un di yaa gbāān̄ ki jáam̄ upeelee n̄n u-naŋku, ní ki yāntī bi dáān̄ u-yigbeel n̄n u-ŋalee, ¹⁰Unimbɔti làá dāā nyūntī udaan ndaam min sá u-ŋuulee. U làá dāā fōō bidambi pu diŋuukpaandi din kaa cáá jutee kí dū-bi kí t̄ɔ̄ farwata ŋmiŋun bí j̄ī falaakpaan, u-tuuyi circirdambi n̄n Dipibil nimbiin^{kp}.

¹¹Ŋŋmi ŋun poon bi làá n̄n bí ki j̄īn̄ falaayee làá n̄n péee dükü ní kaa cáá dikúnti^l. Baa dāā cáá diŋuŋfil ŋwiimpu n̄n kunyeeu, b̄īn̄ bin kɔ̄kɔ gbāān̄ ki jáam̄ upeel n̄n u-naŋkuee, n̄n bin yāntī bi dū upeelee yindi ki dáān̄-bee.»

¹²Ŋyunti nee di máān̄ Unimbɔti yab bin ŋúb̄ u-marab tiŋan ki máká Yeesu puee n̄n p̄ɔ̄ɔ̄n̄ bi-ba, kí n̄n cáá kimɔ̄tii.

¹³Ní m gb̄il̄ nneen ŋubɔ̄ sòòh̄n̄ yilpu yii: «Ŋm̄ā yii: < Bin nóó ti-Dindaan ki kúú k̄ŋk̄ɔ̄n̄neeyee bí mm̄ɔ̄n̄neeee! > Unimbɔti Fam l̄i yii: < An sá mbaam̄ɔ̄n̄, bi làá cūú k̄āl̄ kí ŋūŋfi, kun puee atunnyaan ŋin bi túnee d̄i-bi! > »

^k 14.8 Dūú ŋm̄antī n̄n Yees 21.9, Yeer 51.7-8.

^{kp} 14.10 Dūú ŋm̄antī n̄n Yees 51.17, Diny 19.24, Eesee 38.22.

^l 14.11 Dūú ŋm̄antī n̄n Yees 34.10.

^m 14.14 Dūú ŋm̄antī n̄n 1.13, Dani 7.13.

ⁿ 14.15 Dūú ŋm̄antī n̄n Joow 4.13.

^{ny} 14.20 B. 19-20: dūú ŋm̄antī n̄n Yees 63.1-6, Iyal 1.15.

¹⁴M kp̄ēyee, ní ki ká ditagbampindi diba, ní ubo k̄ā di-pu ki náān̄ n̄n unil^m, ní ki cíkí sindaariya beefuuliiki ki ŋúb̄ ugɔ̄ti un j̄it̄ee u-ŋaan. ¹⁵Ní ntuun ŋubɔ̄ nyánni kunimbɔtidiin ki téen̄ mpɔ̄n ki tükü un k̄ā ditagbampindi puee yii: «Dū a-gɔ̄tiuee kí cā tijikaal, kun puee kudicee ŋm̄ant̄i. Duulinya b̄īn̄ ki ŋm̄ant̄i bí cāⁿ!» ¹⁶Niinee ní un k̄ā ditagbandi puee dū u-gɔ̄ti u ki b̄ɔ̄ duulinyan ní ki cān̄ duulinya.

¹⁷Ní ntuun ŋubɔ̄ mun ḡiti nyánni yilpu Nimbɔtidiikun ki mun ŋúb̄ ugɔ̄ti un j̄it̄ee.

¹⁸Ní ntuun ŋubɔ̄ ḡiti tí nyánni nsaraafanni, ŋūh̄n̄ di ŋúb̄ ŋŋmi p̄ŋŋu, ki téen̄ mpɔ̄n ki tükü ŋun ŋúb̄ ugɔ̄ti an j̄it̄ee yii: «Dū a-gɔ̄ti u un j̄it̄ee kí b̄ɔ̄ fiinyi sufii in sí kitiŋ puee sakaŋi poon kí kit̄i, kun puee abil b̄īn̄.» ¹⁹Ní ntuunee dū ŋu-gɔ̄ti u ki b̄ɔ̄ fiinyi sufii ní ki kit̄i duulinya fiinyi biliŋ ki gb̄eēn̄ mbookpaan ŋun ni bi ŋm̄ān̄ ki l̄eek̄ī ndaamee, an dākà yii bi cáa k̄ɔ̄n̄ Unimbɔti ŋuulin dee. ²⁰Ní bi ŋm̄ān̄ fiinyi biliŋee mbookpaanee ni kitiŋ kpaan-ceetiŋu nnyim n̄n nyā. Kun nyānee di sá fatiku, ki p̄uub̄ ki tin s̄āā at̄aŋk̄pee alaataa ata. Ní fatikuee n̄n d̄ɔ̄ ki j̄ɔ̄m̄ puee tin s̄āā itaamu nyɔ̄k̄paan̄i^{ny}.

Ituun iluli n̄n falaajoolkaa

15 ¹Ní m ḡiti ká kudaanŋu kubɔ̄ yilpu, ku náān̄ ki cáá

maamaaci. M ká ituun iluli núb falaabi biluli. Bín di sá bifalaajool-kaabi bin Unimbóti làá dūú tō binib pu ní u-ɲuul n nín sòŋkèe.

²Ní m ká tiba an náan nì tɲku ní ki wāl kílkil kii digitilee ní ki ɲmāl nì ɲɲmi, ní m ká bin ján ki pókín upeelee nì u-naɲku nì namba un sá u-yindee yú tɲku un wāl kílkil kii digitilee cee ki núb tibati tin Unimbóti tī-*bee*, ³ní bi bí ki gā Mooyiisi Unimbóti tɔntɔnliu nì Dipibil laɲyi yii:

«Ti-Dindaan Unimbóti
Mɔɲkɔdaan,
a-tuunɲi wíki ki sá amɔnti,
sii di sá atimbun bɔtiu.
A nín lēe nsambiyaamu
muɲyee bí deede
ní ki sá mbaamɔn.
⁴Ti-Dindaan, ɲma di kaa làá
fàŋkì-si?
ɲma di làá yíi, kaa làá tī-si
tinyool?
Kun puee sii baba di sá
circirdaan,
atimbun kɔkɔ làá dāān ní
kí gbāān a-nimbiin kí
nyɔŋkì-si,
kun puee báà ɲma ká
a-tuunɲi, ɲi bí deede⁷.»

⁵Mín boonee m ká kunimbótidi
kun bí yilpuee cúu pīiti, ní Unimbóti
tantiu un dākà u-bítamee yú poon⁸,
⁶ní ituun iluli in núb falaabi bilulee
nyánní kunimbótidiyee poon ki
pēe tiwampin káŋkaŋ ki jil, ní ki dū

sindaariya dambalau ki cúu i-biɲi.
⁷Tiwan tinaa tin cáá kufoouee kubo
tī ituun ilulee sindaariya sam-
biyaamu mululi, Unimbóti un bí
jaanjaanee ɲuul gbí poon. ⁸Niinee
ní Unimbóti nyooti nì u-pɔŋɲu yānti
nnyim yíkì ki gbí kunimbótidiin^{oo}, ní
ubo kaa ti ɲūn kí kó niin, see falaabi
bin bi tī ituun ilulee nín dāa jítèe.

Nsambiyaamu mun poon Unimbóti ɲuul kēe

16 ¹Ní m gbíl nneen ɲubo nyánní
kunimbótidiin ki sòon mɔɔn
ki tükù ituun ilulee yii: «Nín cámaan
kí kpáatí Unimbóti ɲuul din ká
nsambiyaamu mululinee kí sítimaan
duulinyan.»

²Ní ntuun mpeepeekaa kpáati
diɲuul din gbí ɲu-sambikinee ki
siti duulinyan, ní ibunsoon^d dómín
ki jéeti bin kɔkɔ cáá upeelee daɲku
ki jáam u-naɲkuee pu.

³Ní ntuun nliiiti kpáati diɲuul din
gbí ɲu-sambikinee ki siti tɲkun,
ní tɲku nyim kpánti fatiku a lì kii
unil un bi kūyee fatikuuee, ní tin
kɔkɔ bí tɲkun ki cáá kufoouee kpī.

⁴Ní ntuun ntataati kpáati diɲuul
din gbí ɲu-sambikinee ki siti amɔɔ
nì ikpin poon, ní inyɲfi kpánti
fatiku^p. ⁵Niinee m gbíl ntuun ɲun
yì inyɲfi pɔŋɲuee bí yii: «A sá
deedeedaan ní a nín ɲá min nee
pu, sii un bí ki nìn pée bí doooyee,
a sá circirdaan ní. ⁶Di sá bi nìn kūu
a-nib nì a-bɔnaatiliibi bi-fatikuu

nyán ki fá, mín pu ní a yānti inyɲfi
kpánti fatiku bí nyò, bi nín máān
puee ní a ɲá-bi nee!» ⁷Ní m gbíl
nneen ɲubo nyánní nsaraafanni ki
lī yii: «Tɲman, ti-Dindaan Unimbóti
Mɔɲkɔdaan, a nín sòon binib
bóti miɲyee sá mbaamɔn ní ki sá
deede.»

⁸Ní ntuun nnanaati kpáati diɲuul
din ká ɲu-sambikinee ki siti ɲwíin
pu yii ɲwíin n píl binib tikpil. ⁹Ní
kutuntuɲu píl binib tikpil ní bi bí ki
bíil Unimbóti un cáá mɔɔn falaabi
gbanti puee yindi, ki yíi kaa fá
bi-kpitii kí tī Unimbóti tinyool.

¹⁰Ní ntuun ɲɲmoonmooti kpáati
diɲuul din gbí ɲu-sambikinee ki siti
upeelee beejal pu, ní u-beelin nib
jéeti dibɔmbɔndin^r, ní tifaandi yānti
binib júntí bi-limbiliɲ, kun puee
iween nìn gbíl-bi. ¹¹Bi-bunsoonyi nì
bi-falaau un bi bí ki jìnee pu ní bi
nìn bí ki bíil Unimbóti un yì yilpuee.
Ama bi yíi, kaa fá bi-tuɲkpitij.

¹²Ní ntuun nluluuti kpáati diɲuul
din ká ɲu-sambikinee ki siti Eefiraati
mɔɔkpaandin, ní dimɔɔl fóoti ki
kūn ní nsan dōon ní ɲwíin nya-
laŋki pú bótiibi kín ki di^s. ¹³Ní m ká
arasiniibi bita, bi náan nì kpaadalib
ki nyánní kupeebiliɲpuee nì upeel
un kínee nì u-bɔnaatiliu unyimɔn-
daan nyɔmmun. ¹⁴Arasiniibi^t bitee
ɲáan maamaacib, ní ki cūti ki ká
duulinya kɔkɔ bótiibi ki kpáfi-bi
bí dāá já nì Unimbóti Mɔɲkɔdaan
u-wɲkpaanɲu dal.

¹⁵«Ní pīlifi, m làá dāān kii
unaayuu yamee ní! Un kaa gēēn ki
kā ki cí u-bɔkutitil dō ki kól-uee
bí mmɔnni. Udaan kaa dāa nyēē
dicancanɲbeel bí ká u-cooi.»

¹⁶Ní arasiniibee kóon bibótiibi ki
cáa kpáfi laakin Eebru yab yíi yii
Arimageedɔyee.

¹⁷Ní ntuun nluluuti kpáati diɲuul
din ká ɲu-sambikinee ki yāl kutaa
pu, ní m gbíl nneen ɲubo nyánní
kunimbótidiin dibeejal cee ki
sòon mɔɔn yii: «An ɲá ki dód!»
¹⁸Niinee an bíi ɲmód nyálnyal ki
tátí kii utaayee, ní m gbíl dibintij-
kpaandi pu ní kitij cɲkì ɲkpitim
pu. Kí yòon ɲwiin ɲun binib kí ki
kòd kitij pu ki dāa sāa dín nee,
kitij kaa láá cɲkì mín bi ká. ¹⁹Ní
kitijkpaanɲi líti ki nābiti agin ata,
ní atimbun tɲkpaammu kɔkɔ wíil.
Niinee Unimbóti téeti Babiloon
kitijkpaanɲi pu, ní ki dū u-ɲuul
din pōō kpaɲkpamee ki nyūnti-kì
kii ndaamee^u. ²⁰Ní ntimu mun bí
amɔɔ kansikinee nì ajoon wáŋkì.
²¹Ní ataanyɲkumbil^w ɲin nyim kii
kiilobi imuɲku ilee líti ki tābiti
binib, ní binib bí ki sif Unimbóti
ditafadaaldi gbanti pu, kun puee
ditafadaaldee nìn pōō ki lákatì.

Ulaakpaakpaan tafadaaldi

17 ¹Boonee ní ituun iluli in
kpáati diɲuul ki siti duulinya
puee ɲubo sítin m-*cee* ní ki bí-mi
yii: «Dāān tí cū m dākà-si bi nín

⁷ 15.4 B. 3: kpèè Disa 15.1.

⁸ 15.5 Dūú ɲmānti nì Disa 38.21.

^{oo} 15.8 Dūú ɲmānti nì Disa 40.34-35, 1 Bib 8.10-11, Yees 6.4.

^d 16.2 Dūú ɲmānti nì Disa 9.10.

^p 16.4 Dūú ɲmānti nì Disa 7.17-21.

^r 16.10 Dūú ɲmānti nì Disa 10.21-22.

^s 16.12 Dūú ɲmānti nì Yees 11.15.

^t 16.14 Arasiniibi: kpèè 1 Tiim 4.1.

^u 16.19 Dūú ɲmānti nì Yees 51.17.

^w 16.21 Dūú ɲmānti nì Disa 9.23-24.

làá dáal ulaakpaadaan un pée sá ukpaan ki ká ikpin puee tafal miŋyee. ²Kitiŋ pu bōtiibi dōoñ nì u ní kitiŋ pu nib mōnni-u ní u-laakpaati gbí-bi kii ndaamee.»

³Ní Unimbōti Fam dōmiñ m-ni ní ntuun yōoñ-mi ti búnti kuteeun, ní m tin ká unimpu ubo ká upeel pu. Upeelee sá uman, ní u-wunti kōkō náká asiibil ki sif Unimbōti, ki cáá ayil aluli nì iyin saalaa. ⁴Unimpu gbanti pēē dibōkutinyaandi diba di mán, ní u-falfatib nì u-bōmbiliŋ nì u-beedimbiliŋ sá sindaariya nì ataŋkpee ŋin pōō kudaau ki jīlee, ní ki ŋúb sindaariya sambiki ikpiti nì tilaakpaal tin u ŋáañee jōkōnti gbí poon. ⁵Ní dimaamaacyindi diba ŋmāñ ki náká u-yigbeel pu yii: «Babiloon kitiŋkpaanŋi, tilaakpaal dambi nì bititiŋwiiliibi na.» ⁶Ní m ká yii unimpuee nyūñ Unimbōti nib nì bin nóó Yeesu deedeē bi kūū-bee fatikuu ki gbí.

M nín ká mimmee ní m bākati sēeee. ⁷Ní Unimbōti tuuŋŋu bālifi-mi yii: «Ba ŋá ní a bākati? M làá biiti unimpuee nì upeel un pu u ká u cáá ayil aluli nì iyin saalaayee bōŋŋi pu kí tükù-si. ⁸Upeel un a ká nee nìn bí dooooyee, ama kōŋkōnnee waa ti bí. U làá nyānni mbookpaan ŋun ni u nìn bēe ní kí nīn cá laakin bi làá nāñ-uee. An làá dāá ŋá bin doooo duulinya kíltam baa ŋmāñ bi-yiŋŋi dimaŋfal gbōŋkūnee maamaaci, bi yaa láa fātii gíti ká upeel gbantee. Di sá upeelee nìn pēe bí dooooyee ní ki dāa wāŋkì, ní ki dāa gíti fātii nyānni.

⁹«Tibōti nee pu ní unil máañ kí dākà u-landōkōŋu nì u-ciŋŋu. Upeelee yiliŋ alulee di sá ajoin aluli ŋin pu unimpuee kēe, ní ki sá bibōtiibi biluli mun. ¹⁰Bibōtiibi bilulee kansikin biŋmoo líti, ubo ká dibeejal pu, ní un kíñee kaa láa bāañ, ama u mun yaa láa bāañee, waa làá dāá kāl kí yúntí. ¹¹Upeel un nìn bí ní kaa ti bēe u-ba kúti ki sá ubōtininiiti, u mun sá bibōtiibi bilulee kansikin ubo ní. Úñ ní bi làá nāñ.

¹²«Iyin saalaa in a kēe di sá bibōtiibi saalaa^a bin kaa láa kāl dibeel puee, ama bi làá tū-bi mōñ bi nì upeelee ŋ jī dibeel kukúluu kubō poon. ¹³Bibōtiibeē kōkō dāa pēē kinyōkō ní kí dū bi-pōŋyi kí kúti upeelee. ¹⁴Ní bí jāñ Dipibil, ní Dipibil ŋ dāá pōōkiñ-bi, u nì bin kōkō sá u-yab u lúti-bi bi yú deedeeyee, kun puee úñ di sá bidindambi kōkō Dindaan, nì bibōtiibi kōkō Bōtiu.»

¹⁵Ní ntuunee gíti bí-mi yii: «Inyiŋfi in pu a ká kilaakpaayee kēe di sá atimbun nibiim nì isoon kamaa nib. ¹⁶Iyin saalaa in a kēe nì upeelee làá nīn ná kilaakpaayee ní. Bi làá dāá gbākal tiwan tin kōkō ká ki-wunti puee ní kí kíñ dicancanŋbeel, ní kí dāá ŋmó ki-nanti ní kí dū-kì kí wà ŋŋmi. ¹⁷Di sá Unimbōti di dū min u lēe ki ŋá bi-pōbiliŋin bí ŋá ubaanti kí dū bi-pōŋyi kí kúti upeelee pu, kí nīn cí ŋyunti ŋun Unimbōti làá dāá ŋá min u nìn lī yii u làá ŋēe.

¹⁸«Unimpu un a kēe di sá kitiŋkpaanŋi kin tōkó duulinya bōtiibi puee.»

^y 17.2 B. 1-2: dūú ŋmānti nì Yeer 51.7,13, Yees 23.17.

^a 17.12 Dūú ŋmānti nì Dani 7.24.

Babiloon lítitam

18 ¹Boonee ní m ká ntuun ŋubō nyānni yilpu ki cáá mpōŋkpaan, ní ŋu nín jil puee ŋmínti duulinya kōkō. ²Ní ntuunee téen mōñ yii: «Kì líti, Babiloon tiŋkpaanŋee líti ki kpánti kōŋkōnnee arasiniibi kōŋkōŋŋu, arasiniibi nín bí tōbin puee balilaŋki, nì inoon in kōkō kaa sàafi kpataaayee balilaŋki. ³Di sá yii kì nyūnti atimbun kōkō ki-daam min sá ki-jōkōmbiikuee. Duulinya bōtiibi kōkō dōoñ nì ki ki kpánti bijōkōndambi, ní duulinya bantiliibi kūliŋkì ki-wannyaanti tikpil tikpil.»

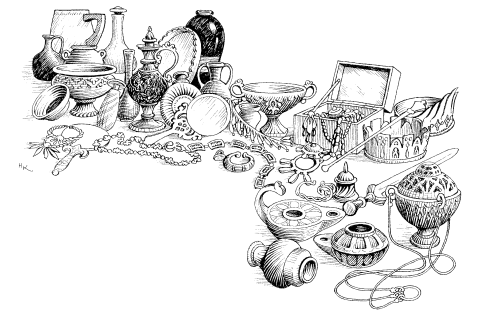
⁴Ní m gíti gbil nneen ŋubō nyānni yilpu ki lī yii: «M-samaau, nyāmaan kitiŋ nee poon, án nín làá ŋá pu ní taa ŋá ki-kpitii, kí dāá fōō ki-tafadaaldi din bi bōnti ki yōoñ-kēe. ⁵Kun puee kitiŋ gbanti yab kpitií kpúkú ní ki tin sāā kutagbōŋu, Unimbōti kaa súnti ki-tuŋkpititiŋ gbanti pu. ⁶Ŋámaan-kì kii kì nín ŋá-ni puee, téemmaan-kì ikpiti in kì ŋá-nee mili pu. Kì nín dáal ni-tafal miŋyee, nimbi ŋ dáal-kì míñ mili pu. ⁷Kì nín cáá tiwannyaandi ki gá ki-bindi miŋyee, ní yānti falaa nì dinimbinaamandi ŋ kó-kì míñ, kun puee kì sōñ ki pō ki-ba yii kíñ sá unimpubōti ní, kaa sá ukpiipu, dinimbinaamandi kpá kí kó kíñ dalba dalba. ⁸An pu ní ditafadaaldi din dō ki cí-kēe kōkō làá bāñ ki-pu ŋwimbaanti, ŋkúm nì dinimbinaamandi nì ŋkúm, ní ŋŋmi ŋ dāá púnti-kì kí wà, kun puee ti-Dindaan Unimbōti un dáal ki-tafalee sá mpōndaan ní^b.»

^b 18.8 B. 4-8: Diny 18.20-21, Yees 47.7-9, 48.20, Yeer 50.8,29, 51.6,45, Ilan 137.8.

^c 18.10 B. 9-10: dūú ŋmānti nì Eese 26.16-17.

⁹Niin ní duulinya bōtiibi bin nì u kpáfi ki ŋá tijōkōndi ki yākatì ki-wannyaantee làá sō kí yāliŋkì bi yaa láa ká ŋŋmi ŋun bíi wù kitiŋ gbantee ŋminyim yíkì jōoooyee. ¹⁰Dinimbinaamandi din poon kitiŋee làá dāá kōee làá cúú-bi tifaandi, ní bi dāa yú kudandaŋu ki lī yii: «Ba busuu di jéeti Babiloon kitiŋkpaanŋi kin cáá mōñee pu nan dee! Kukúbambaantiiu poon bi kpáaa pēe dáal sii tafal sōkōmiii^c?»

¹¹Ní duulinya bantiliibi sūñ ki yāliŋkì ki-pu, kun puee baa làá ti ká ubo ŋ dā bi-nyampuwanti, ¹²bi-nyampuwanti tin sá sindaariyab nì animbil kúti, nì ataŋkpee ŋin pōō kudaau, nì abeedimbil nì iŋaamōnti nì iŋaabōn nì iman, nì in bí kii sirci ki pōō kudaau, nì ido in cáá kudapōo tikpilee kōkō, nì tin kōkō bi cáá akuntinyin ki ŋáañee, nì bi nín cáá ido ki kpítí tiwammōntiil tin an pōō kudaau, nì tasa kúti nì tikúti wanti nì ataŋkpee ŋin jīlee, ¹³nì talaalub nín bí tōbin puee nì

Ubo kaa dāa gíti dāa bi-nyampuwanti (18.13)

tifaal tin sǒfèe nì ñkpaṅṅmitikaam, nì tikaliṅkpun tin bi tùutì an sǒfèe, nì idafi nì ikpafi nì ñkpaṅṅyim, nì bilee bilij nì inaa nì ipii nì itaamu nì tǒrǒkub nì iyumbu, ki tin kpáaṅ binib nammu. ¹⁴Ní binyampoobe kǐn ki lì yii: «Tiwan tin pu a-nimbiliṅ máṅee kaa ti dàbiṅ-si, a-gaajati nì a-wannyaanti tin jìl pàlpalee wáṅkì a-ṅaan, a péee gítì kpá kí ká-tì jaanjaan!» ¹⁵Binyampoobi bin di bántì kitiṅ gbanti poon ki ká animbilee, làá dāá fāṅkì falaa un kitiṅee bí jìṅee^d, an pu ní bi dāa yú kudandaṅu ki sūn ki yáliṅkí, ¹⁶ki lì yii: «Mbusu, mbusu kó kitiṅkpaṅṅji, kǐn kin nìṅ pēē iṅaamṅanti, ibṅon nì iman bǒkutinyaṅṅee. Kì nìṅ túuṅ sindaariya falfatib nì abeedimbiṅ nì idiṅfi in pǒṅ kudaau ki jìlee, ¹⁷kukúbambaantiu ja poon ní bi dūu kúntì ki-gaajati kǒkǒ!»

Bimeelaṅaalkpilil kǒkǒ nì bin ká meelabinee nì bimeelaṅaaliibi nì bin kǒkǒ tūṅ ditundi tiṅkune yúṅ kudandaṅu ¹⁸ki wáṅ kitiṅee nín fōō ṅṅmi mi-nyiiim yíki jǒooyee, ní bi gbáa ibiil ki lì yii: «Kitiṅ kiba kpá bí dūu ṅmàntìṅ Babiloon tiṅki». ¹⁹Bi nìṅ jáfí ntaṅ ki sǐtì bi-yiliṅ pu ki sūn ki yáliṅkí ní ki lì yii: «Mbusu ulṅu di nín kó kitiṅkpaṅṅji mǐn nan dee! Ki-gaajati pu ní meeladambi kpántì bigaajab. Ní kukúbambaantiu ja poon ní bi kpáa kúntì sii nì a-wanti kǒkǒ^{ee}!»

²⁰Nimbi bin kóò yilpu ki sá Unimbṅti yab nì Unimbṅti bǒnaati-liibi nì Yeesu kpambaliṅee, nín fāalmaan^f tin bāaṅ kitiṅkpaṅṅji gbantee pu, kun puee ikpiti in kì ṅá-nee pu ní Unimbṅti dáal ki-tafal kí pǒ-ni.

²¹Niinee ní ntuun mpǒndaan ṅubṅ yōōṅ ditaṅkpal diba di gbifi kii kunaau ee ki tǒ tiṅkun, ní ki bí yii: «Mǐn ní bi làá dāá tée Babiloon kitiṅkpaṅṅji kǐlki kí tǒ taapu, ubṅ kaa dāa gítì líkití ki-pu jaanjaan. ²²Baa làá ti gbìl kitiṅ gbanti poon bi bǒṅ kubeeu, kaa làá ti gbìl bi búṅ diwul áa dikantáandi, kaa làá ti gbìl bigbiṅbiililiibi baa ubṅ pu, kaa làá ti wáṅ utǒntǒnli báa unyee kitiṅ gbanti poon, kaa làá ti gbìl bi nà kunaau. ²³Fitila walifiṅu kaa làá ti ṅmǐntí kitiṅ gbanti pu. Baa làá ti gbìl unimpucaan nì u-cal pu. Kun puee bibantiliibi sá bikpikpaambi ní kitiṅ gbanti poon, ní ki cáa bi-bṅti ki kǐl binib kǒkǒ^g.»

²⁴Kitiṅ gbanti fōō ditafadaaldi, kun puee bi kūu Unimbṅti yab nì u-bǒnaatiliibi nì bin kǒkǒ bi kūu kitiṅ puee^{gb}.

19 ¹Boonee ní m gbìl yilpu an bí kii kunipaau neenee, ki lǐ mpǒn yii: «Aleeluya! Ti-Nimbṅtiu di yì difiil nì tinyool nì mpǒn. ²U-bǒsǒontam sá mbaamṅ ní ki bí deede. Di sá yii u sǒōṅ ki kūu kinimpulaakpaai bṅti kì nín dū ki-laakpaati ki tǐntì kitiṅ pu kǒkǒ

nib ki yāntì bi kpántì bikpitibee, ní ki dáal ki-tafal ki tǒn-kì ipǒntoon ki nín kūu u-tǒntǒnliibi puee.» ³Ní ki gítì bí yii: «Aleeluya! Kun puee kitiṅ gbanti làá nǐn péee wù ṅṅmi ní ki-ṅminyiiim n̄ n̄n̄ yíki mǐn kí n̄n̄ cá jaanjaan.» ⁴Ní bikpilil mmunṅku nì binaayee, nì tiwan tinaa tin cáa kufoouee, lítì Unimbṅti un ká dibeejal puee nimbiin ní ki bí yii: «Ameeni! Aleeluya!»

Dipibil nimpucangbiilin

⁵Ní nneen ṅubṅ nyánní dibeejal cee ki lǐ yii: «Nimbi bin kǒkǒ sá Unimbṅti tǒntǒnliibee, nyǒṅkimaan-u! Bikpaambi nì mbiyaamu, bin kǒkǒ fāṅkí-uee, nyǒṅkimaan-u!» ⁶Ní m gbìl an bí kii binib kupaau di sǒōṅee, ní ki bí kii dimǒṅ nyim nín sǐtì nsitimmin puee, ní ki gítì bí kii utaa nín tátí mpǒn puee ki lì yii: «Aleeluya! Ti-Dindaan Unimbṅti Mpǒṅkodaan di sá ubṅti ki ká dibee puⁱ. ⁷Tí n̄n̄ fāalmaan án n̄n̄ mǒn-ti tí n̄n̄ nyǒṅkí Unimbṅti, kun puee Dipibil nimpucáatam bāaṅ, u-bǒṅ bǒntì ki dǒṅ. ⁸Unimbṅti tǐ-u dibǒkutipindi káṅkaṅ din jìlee ú pēēn.» (Dibǒkutipindee di sá deede tuuṅṅi ṅin bi nǒó Unimbṅti deedeeyee túnnée.)

⁹Ní Unimbṅti tuuṅṅu bí yii m ṅmà yii: «Bin bi yííṅ bí dāá jǐ Dipibil nimpucáatam jintee bí mmǒnneeee^j!» Ní ki gítì kúti yii: «Unimbṅti u-ba di lǐ mǐn.» ¹⁰U lǐ mimmee ní m gbāaṅ kí jāaṅ-u, ní

u bí-mi yii: «Taa ṅée! Ma mun péee sá utǒntǒnli kii si nì a-nabiyaamu mun bí ki sǒōṅ Yeesu bṅti tin u nyántì ki dākā-nee ní. Unimbṅti ní a máaṅ kí jāaṅ.»

Kun puee Unimbṅti Fam nín yāntì Unimbṅti bǒnaatiliibi sǒōṅ tiṅyee sǒōṅ Yeesu pu ní.

Utanjakal un kā utampiin puee

¹¹Niinee ní m ká yilpu pǐtì, ní utampiin ubṅ nyánní, ní unil ubṅ ká u-pu, bi yǐl udaan yii Deede nì Mbaamṅ, u sǒōṅ tibṅti deede ki jāa kujaau nì deede^k. ¹²U-nimbiliṅ ṅmǒṅ làka laka kii ṅṅmee, ní u cíki mbeefuulimu tikpil u-yil pu. Diyindi diba náká u-pu, báa ubṅ kaa nyí-dì, see ún baba. ¹³Ní u-bǒkutil din u pēēyee táká fatiku, ní bi yǐ-u yii: «Unimbṅti nyǒṅbundi.» ¹⁴Ní yilpu janjaliibi nǒó-u ki ká itampiin pu ki pēē abǒkutimṅti apiin káṅkaṅ. ¹⁵U-nyǒkṅnee kitáataajiki ká ki jǐtí. An ní u làá dūu jān atimbun. Mpǒn ṅun u làá dāá n̄n̄ cáa kpǒṅtǐ-bee dāa pǒṅ kii tikútee ní, ní Unimbṅti Mpǒṅkodaan nín díki bi-pu diṅuul diṅyee puee, u làá dāá nà-bi dúsi dusi kii bi nín nà asubil pu ki ṅáaṅ ndaamee ní^{kp}. ¹⁶Bi ṅmān diyindi diba u-bǒkutil nì u-tapandi pu yii: «Bibṅtiibi kǒkǒ Bṅti, bidindambi kǒkǒ Dindaan.»

¹⁷Ní m ká Unimbṅti tuuṅṅu ṅubṅ yú ṅwǐn̄ poon, ní ṅu tēēṅ mpǒn ki tǔkū inoon in kǒkǒ ṅaṅ kutaa puee yii: «Dāá kpāfimaan kí jǐ

^d 18.15 B. 11-15: dūu ṅmàntì nì Esee 27.31,36, 27.12,13,22.

^{ee} 18.19 B. 17-19: dūu ṅmàntì nì Esee 27.29-34.

^f 18.20 Dūu ṅmàntì nì Yeer 51.48.

^g 18.23 B. 21-23: dūu ṅmàntì nì Yees 24.8, Yeer 7.34, 25.10, 51.63-64, Esee 26.13,21.

^{gb} 18.24 Dūu ṅmàntì nì Yeer 51.49.

ⁱ 19.6 B. 5-6: dūu ṅmàntì nì Ilan 97.1, 99.1, 135.1, Esee 1.24.

^j 19.9 Dūu ṅmàntì nì Maat 22.1-14, Luuki 14.15-24.

^k 19.11 Dūu ṅmàntì nì Esee 1.1, Ilan 96.13, Yees 11.4.

^{kp} 19.15 Dūu ṅmàntì nì Ilan 2.9.

Unimbɔti jinaakpaanwu! ¹⁸Ní dāān kí jī bibɔtiibi nì bisoojakpilib nì bipɔndambi wunnanti nì itaamu nì bin kā-iee wunnanti, nì binib kɔkɔ wunnanti, bin yì bi-bee nì iyumbu, binikpaambi nì biwaabi^l.»

¹⁹Niinee ní m ká upeelee nì duulinya ɔtiibi nì bi-soojob kpáfi kí ján un kā utaamu puee nì u-janjaliibi. ²⁰Ní un kā utaamu puee nì u-janjaliibi cúu upeelee nì u-nyimɔmbɔnaatiliu un nìn gáań maamaacib upeelee nimbiin kí kííí binib bin kɔkɔ bi nìn dāań upeelee daan̄ku bi gbàantí kí jáań upeelee nan̄kuee. Ní bi dū bi-liitil nì bi-nimbiliŋ kí tɔ farwata^m ŋmibookun. ²¹Ní kitàataajiki kin nyēē un kā utampiinee nyɔkɔnee kúu bin kínee kɔkɔ, ní inoon dómíń kí jín bi-nanti kí bál.

Abin kutuku Beel

20 ¹Boonee ní m ká ntuun ŋubɔ nyánní yilpu kí ŋúbíń mbookpaan saafiiu nì ikusaka iba i nyim̄ na! ²Ní ntuunee cúu kupeebiliŋŋu ukookpikee, an dākà yii Sitaan, kí dū ikusakee kí bóob-u ú nīn bí mín kí nīn cí abin kutuku. ³Ŋu téé-u kí tɔ mbookpaanee ní ní kí piīn kí kpàl kí gēéb, áń nín làá ŋá pu ú taa tí kíil atimbun nib kí tin cáá sāa abin kutukuee. Boonee bi làá fātíí gíiń-u kí líí ŋyunti ŋubɔ poon fiíi.

⁴Ní m ká abeejal abaⁿ, ní bi tī bin kā ŋi-puee mpɔn bí nīn sá bibɔsoonliibi, ní m gíti ká bin nìn

sòon Unimbɔti ɔti ki lèekí Yeesu pu seera bi kúu-bee nammu, nì bin kaa nìn gbāań kí jáań upeelee nì u-nan̄kuee, kaa yānti bi dāań bi-yi-gbeen̄i nì bi-ŋaliyyee, bi-kɔkɔ fātii fikitì bi nì Kriisitoo kāl dibeel abin kutuku. ⁵Bitan̄kpiibi bin kínee kaa làá fikitì, see abin kutukuee yaa làa jíti, difikitipeekaal ɔti dee. ⁶Bin yaa làa bí difikitipeekaal poonee bí mmɔnni nì circir poon. Ŋkúnliitiim kaa dāa gíti cáá bíń pu mpɔn. Bíń di dāa sá Unimbɔti nì Kriisitoo saraan̄aliibi, ní bi nì Kriisitoo ní kāl u-beelin abin kutuku.

Dijajikuntikaal

⁷Abin kutukuee yaa làa jíte, bi làá dāa gíiń Sitaan kí líí, ú nyā sarkan. ⁸U yaa nyánee, u làá dāa nīn yīiń kí móntí duulinya jan-naatiliŋ timbuliŋ, an dākà yii Gɔɔgi nì Maagoogi, kí kpāfi-bi bí bóntí kujaau. Bi làá dāa nīn wīkí tikpil kii tiŋku gbandi bulee ní. ⁹Bi làá dāa kpátí kí gbí kitiŋ kɔkɔ, ní kí dāa léeeń Unimbɔti nibul nì kitiŋ kin u néee pu, ama ŋŋmi ŋubɔ làá nyānní yilpu kí dāa wà bi-kɔkɔ. ¹⁰Ní bí dāa téé Sitaan un kííí-bee kí tɔ farwata^m nì ŋŋmi bookun, laakin upeelee nì u-nyimɔmbɔnaatiliu bée. Niin ní bi làá nīn bí falaa poon kí yáliŋkín bi-ba ŋwiimpu nì kunyeeu kí nīn péee cáa cá jaanjaan.

Ibɔsoonjoolkaa

¹¹Boonee ní m ká dibeejapindi dikpaandi diba, ní kitiŋ nì kutagbɔŋu

sáń un kā dibeejapindi gbanti puee nimbiin, baa tí ká-bi. ¹²Ní m ká bitan̄kpiibi, bikpaambi nì biwaabi yú dibeejalee nimbiin, ní bi cúu tigbɔn kí kpátí, ní kí gíti cúu kugbɔŋu kubɔ mun kí kpátí, kún di sá diman̄fal gbɔŋku. Ní bi sòon bitan̄kpiibi ɔti kí táa nì bi nín túń atuun ŋin bi ŋmāń kí ŋá kugbɔŋu poonee^{ny}. ¹³Ní tiŋku gíiń bí binib bin u nìn yōońee, ní ŋkúm nì ditan̄kpiil gíiń bí bitan̄kpiibi bin kɔkɔ bi ŋúbee, ní bi sòon báa ŋma ɔti tin u gée. ¹⁴Ní bi téé ŋkúm nì ditan̄kpiil kí tɔ ŋŋmi bookun, ŋŋmi booku gbanti di sá ŋkúnliitiimee. ¹⁵Un kamaa yindi ní baa ká diman̄fal gbɔŋku poonee, bi dù-u kí tɔ ŋŋmi bookun ní.

Kutagbɔmpɔŋu nì kitimpɔŋ

21 ¹Boonee ní m ká kutagbɔmpɔŋu nì kitimpɔŋ. Kutagbɔŋkpikuu nì kitiŋkpikii wāŋkì ní tiŋku kaa tí bí. ²Ní m ká circir tiŋki Jeerusaleempɔɔn nyánní Unimbɔti cee yilpu kí kpákatiń kí ŋāń kii unimpucan di fūl nnyim kí cí u-calee. ³Ní m gbíl nneen ŋubɔ nyánní dibeejal cee kí téeeń mpɔn yii: «Kɔŋkɔnnee Unimbɔti ŋá u-kɔŋkooŋŋu binib cee. U nì bi di làá nīn kíń kí kóò, ní bí nīn sá u-nibul, ní ún ń nīn sá bi-Nimbɔtiu un làá nīn bí bi-ceeyee. ⁴Úń di làá dāa pítí bi-nyinnyim kɔkɔ, ŋkúm dāa gíti kpá, dinimbinaamandi nì ibiil nì iyaliŋki dāa gíti kpá, kun puee

duulinyakpiki kpáań tíń kɔkɔ kí jíti^ŋ.»

⁵Ní un kā dibeejal puee bí yii: «Kpèemaan, m fātii ŋá tiwan kɔkɔ mpɔm,» ní kí bí-mi yii: «Á ŋmà-tì, kun puee tibɔti gbanti sá mbaamɔn ní kí máań bí fōò-tì.»

⁶Ní u gíti bí-mi yii: «An kɔkɔ bónti kí dódò! Man di sá Alfa nì Oomeega, ukílkaa nì ukúntikaa. Un ní nnyinyoo yaa cááye ń dāań m-cee, m làá tī-u nnyim min nyēeeń diman̄fal nyimbuliŋunee faalaa. ⁷Un yaa jáń kí jínee ní m làá tī tiwammɔntiil gbanti, ní kí dāa sá u-Nimbɔtiu, ní ún dāa sá man biki^{ŋm}. ⁸Ama an yaa kíń bifaantidambee nì bin kaa yú nì Unimbɔti deedeeyee, nì bijɔkɔndambee, nì binikpɔliibee, nì bin gáań tilaakpaalee, nì bikpaŋkpantiibee nì biwaatootiliibee nì binyimɔndambee kɔkɔee, bíń laŋki di sá farwata ŋmibookun, niin di sá ŋkúnliitiimee.»

Jeerusaleempɔɔn

⁹Ní ituun iluli ijoolkaa in bàa ŋúb nsambiyaamu falaabi gbí poonee kansikin ŋubɔ dómíń kí bí-mi yii: «Dāań ń dākà-si unimpucan, Dipibil nimpuu.»

¹⁰Ní Unimbɔti Fam dómíń m-ni, ní ntuun yōoń-mi kí jóm dijoofkɔl^{oo} diba pu, ní kí dākà-mi Jeerusaleem circir tiŋki kin nyánní Unimbɔti cee kí sɔntínee. ¹¹Kì nìn jìlín Unimbɔti nyaan̄ku ní. Kitiŋee jìl kii atan̄kpanyaane, a lì kii atan̄kpee

^l 19.18 B. 17-18: dū ŋmànti nì 39.17-20.

^m 19.20, 20.10 farwata: kpèè Luuki 17.29.

ⁿ 20.4 Dū ŋmànti nì Dani 7.9,22.

^{ny} 20.12 11-12: dū ŋmànti nì Dani 7.9-10.

^ŋ 21.4 B. 1-4: dū ŋmànti nì Yees 25.8, 65.17, Eesee 37.27, Akoo 26.11-12.

^{ŋm} 21.7 Dū ŋmànti nì 2 Sami 7.14, Ilan 89.27-28.

^{oo} 21.10 Dū ŋmànti nì Eesee 40.2.

ņin jòm pólpl ki wāl kílkilee. ¹²Ní digundi din bi mán ki mǎnti ki tú kitiņee gbifi ki fǎkò mun, ní ki cáá mpunyɔmu saalaa ni muli, ní ituun saalaa ni ili yú mpunyɔmu pu ki cí, ní bi ģmǎn Isirayeel yab naakɔti saalaa ni tilee yiņņi ki nákan mpunyɔmuee pu. ¹³Ní mpunyɔmu muta túl ģwiin nyalanĳi pú, ní muta túl ģwiin jeetilanĳi pú, ní muta túl ģgan pú, ní muta túl ģgiil pú.² ¹⁴Ataņķpee saalaa ni ali pu ní bi nin mán kitiņee gundi ki tókón, ní ki ģmǎn Dipibil kpambaliņ saalaa ni alee yiņņi ataņķpeeyee pu.

¹⁵Ní ntuun ģun yú ki sòon ni mee ģúb tiwanĳmantikaal, sindaariya kaluuku, kí ģmǎnti kitiņee ni ki-punyɔmmu ni ki-ģuņņi.¹⁶ Kitiņee púuņņi ni ki-waāņņi ģmǎ ní. Ntuunee dū sindaariya kaluukuee ki ģmǎnti kitiņee púuņņi, ní ki ká ataņķpee kutukub bili ni kulaafaau, mǎn ní ki-waāņņi ni ki-fǎkɔņņi mun nin sá. ¹⁷Ní ģu ģmǎnti digundi mun ní ki ká di-gbifiņņi meetab imuņku ita ni biņmoo, kii binib nin pée ģmǎnti puee ní ģu ģmǎnti. ¹⁸Ataņķpee ģin jòm pólpl ee ní bi dū ki mán digundi, ní kitiņ ki-ba kɔkɔ sá sindaariyamonti ki wāl kílkil kii digitilee. ¹⁹Ataņķpee ģin bi dūu kí taapu ki nín mán digundee ki tókónee puee, bi dū ataņķpanyaan ģin bí tɔbinee ní ki nákan. Bi nin dū ataņķpee saalaa ni ali ní ki kí taapu. Ntantukupeekaa taņķpeeņi ní bi yfi yii jaaspi, ní ki yfi dililiitiil

yii safiir, ní ki yfi ditataatiil yii kalseeduwana, ní ki yfi dinanaatiil yii eemeeroodi, ²⁰ní ki yfi diņmoo-ņmootiil yii saarduwaan, ní ki yfi diluluutiil yii kɔɔrnaliini, ní ki yfi diluluútiil yii kriistooliiti, ní ki yfi dininiitiil yii beeriil, ní ki yfi diwawaatiil yii toopaasi, ní ki yfi disaalaatiil yii kriisoooperasi, ní ki yfi saalaa ni dipeepeekaal yii iyasinti, ní ki yfi diĳoolkaalee yii ameetiisti. ²¹Mpunyɔmu saalaa ni mulee sá ataņķpanyaan ní. Kipunyɔkɔ kamaa ni ditaņķpapiiņkaal dimɔndi. Ní kitiņ ki-ba daņņi sá sindaariyamonti ki wāl kílkil kii digitilee^r.

²²Ama maa ká kunimbɔtidii kitiņ gbanti poon, kun puee ti-Dindaan Unimbɔti Mpɔņkɔdaan ni Dipibil di sá kunimbɔtidii. ²³Kitiņ gbanti kaa nyàab ģwiin ni uņmal n ģmǎnti-kí i-walfiņ, Unimbɔti nyooti di dāa sá-kí ģwalifi, ní Dipibil dāa sá ki-tilau. ²⁴Atimbun kɔkɔ dāa còom ki-walifiņun ní, ní duulinya bɔtiibi n dāa cáan bi-gaajati niin. ²⁵Mpunyɔmu dāa pée wāa ní ģwiimpu, baa pìntí, kun puee kunyeeu dāa kpá niin. ²⁶Bi dāa cāabiñ atimbun jilmau ni ģi-nyooti niin. ²⁷Ikpiti iba kaa dāa kòd niin, ni bitijwiiliibi ni binyimɔndambi, see bin baba yiņņi bi ģmǎn Dipibil gbɔņku kun sá dimaņfal gbɔņkuee nee^s.

22 ¹Ní ntuun dākā-mi mbun ģun pùuḅ nnyim min tìi dimaņfalee. Nnyim gbanti wāl ní

² 21.13 B. 12-13: dūu ģmǎnti ni Esee 48.30-35.

³ 21.15 Dūu ģmǎnti ni Esee 40.3

^r 21.21 B. 18-21: dūu ģmǎnti ni Yees 54.11-12.

^s 21.27 B. 23-27: dūu ģmǎnti ni Yees 60.19-20, Esee 44.9.

kílkil ní ki jìl pàlpal, ní ki nyēēñ Unimbɔti ni Dipibil beejal lanĳi^t. ²Mi pùuḅ kitiņ kansikin didandi pu. Ní dimaņfal subu yú abuņĳbǎn liitil pu ki lòn dibindi poonee saalaa ni mili, an dākà yii uņmal kamaa poonee bu lòn diba. Bu-faati di cāantí atimbun weeņyi. ³Mbusu dāa gíti kpá^u.

Unimbɔti ni Dipibil beejal làa dāa nīn bí kitiņ poon ní, ní u-tɔntɔn-liibi n nīn nyóņkí-u. ⁴Bi làa dāa wāl u-nimbiin, ní bi dāa ģmǎ u-yindi bi-yigbeeņi pu. ⁵Kunyeeu kaa dāa gíti bí. Uḅ kaa dāa gíti nyàab fitila kí tūū án nīn wāl-u, kaa dāa gíti nyàab ģwiin n nyā bí nīn wāl, kun puee ti-Dindaan Unimbɔti di dāa sá-bi ģwalifi, ní bí dāa nīn bí ki jīn dibeel kí nīn pée cáa cá jaanjaan^w.

Yeesu dāantam

⁶Ní ntuunee bí-mi yii: «Tibɔti nee sá ibaamɔn ní, ki máan bí fōō-ti. Ní ti-Dindaan Unimbɔti un tìi u-Fam u-bɔnaatiliibee túnni u-tuunņi n dāa dākà u-tɔntɔnliibi tin làa bǎn kɔņkɔnneeyee.»

⁷Ní Yeesu bí yii: «Pìlifi! M làa dāan kɔņkɔnnee. Un ģúb tibɔti tin m sòon bi ģmǎn an kǎ kugbɔņu nee poonee bí mmɔnni.»

⁸Man Yoowaneesi di gbìl an bɔtee kɔkɔ ki wāl-ti mun. M nín gbìl ki wāl-ti mimmee ní m líti dicincibil ntuun ģun dākā-mi tibɔti gbanti

kɔkɔ taapuee nimbiin kí jāam-ņu. ⁹Ní ģu bí-mi yii: «Taa ģee, kun puee ma mun sá utɔntɔnli kii sisee ní, kii a-nabiyaamu mun nàatì Unimbɔti bɔtee, ni bin kɔkɔ tɔ tibɔti tin bi ģmǎn kugbɔņu nee poonee ní. Unimbɔti ní an sá á jāam.»

¹⁰Ní u bí-mi yii: «Á taa bál tibɔti tin bi nyánti ki dākā-si tì kǎ kugbɔņu nee poonee, kun puee nyunti ģun an bɔtee kɔkɔ làa bǎnee tóobiñ. ¹¹Unikpiti n mòtìi nīn ģāan u-kpitii, uĳkɔndaan n mòtìi nīn ģāan u-ĳkɔnti, deedeedaan n mòtìi nīn ģāan deede tuuņņi, ní circirdaan n mòtìi nīn bí circir^v.»

¹²Ní Yeesu bí-mi yii: «Pìlifi! M làa dāan kɔņkɔnnee kí nīn ģúbiñ tipaal, kí pà bāa ģma u-tundi nín sá puee. ¹³Man di sá Alfa ni Oomeega, an dākà yii upeepeekaa ni uĳoolkaa, ukílkāa ni ukúntikāa^a.»

¹⁴Bin fínti bi-bɔkutij ģaa cáá tijkɔndi, ki máan kí ģmó dimaņfal subil^b, ki làa dī mpunyɔmu kí kó kitiņinee bí mmɔnneeee! ¹⁵Ní bijkɔndambi ni bikpaņķpantiibi ni bin ģāan tilaakpaalee ni binikpòliibi ni biwaatootiliibi ni binyimɔndambe dāa yú kitiņ kpaanceetiņ.

¹⁶«Man Yeesu di túnni m-tuunņi ģú sòon an bɔti m-nikitij kansikin kí tükù-ni. M sá Daafiidi naakookun ní, ki sá utaafaanmalbija un jìlee^c.»

¹⁷Unimbɔti Fam ni Unimpucaan bí yii: «Dāan!»

^t 22.1 Dūu ģmǎnti ni Esee 47.1, Saka 14.8.

^u 22.3 Dūu ģmǎnti ni Saka 14.11, Diny 3.17.

^w 22.5 Dūu ģmǎnti ni Yees 60.19, Dani 7.18.

^y 22.11 Dūu ģmǎnti ni Dani 12.10.

^a 22.13 B. 12-13: dūu ģmǎnti ni Yees 40.10, Ilan 28.4, Yeer 17.10.

^b 22.14 Dūu ģmǎnti ni Diny 2.9, 3.22.

^c 22.16 Dūu ģmǎnti ni Yees 11.1,10.

Bin mun gbīl̄ an b̄tee í l̄i yii: «Dāāñ!»

Un nnyinnyoo yaa cááyee í dāāñ kí fōō nnyim min t̄iì dimañfalee faalaa^d.

Tibɔjoolkaal

¹⁸Man Yoowaneesi di kpáafí bin kɔkɔ gbīl̄ tibɔti tin Unimbɔti sòñ an k̄a kugbɔɔ nee poonee yii: Un yaa gbéeñ tibɔti nee poon tibe, Unimbɔti làá dāá gbéeñ udaan ditafadaaldi din u ñmàn̄ ki ñá

kugbɔɔ nee poonee. ¹⁹Un yaa tí b̄t̄i tibɔti gbanti poon tiba ki fée, Unimbɔti làá dāá fōō u-jandi din u cáá disubil din t̄iì dimañfalee poonee, ú taa kó circir tiŋki kin b̄ti bi ñmàn̄ kugbɔɔ nee poonee^{ee}.

²⁰Úñ Yeesu un bí ki sòñ n̄i ti an b̄tee di l̄i yii:

«Iiin! M làá dāāñ kɔŋkɔñnee.»
Án lafun ñá m̄iñ! Dāāñ, ti-Dindaan Yeesu!

²¹Ti-Dindaan Yeesu ñanti í n̄in bí ni-pu!

^d 22.17 Dūú ñmàn̄t̄i n̄i Yees 55.1.

^{ee} 22.19 B. 18-19: dūú ñmàn̄t̄i n̄i Ditee 4.2, 13.1.

^f 22.20 Dūú ñmàn̄t̄i n̄i 1 Kɔra 16.22.